

Revija

Br. 6
HR

Listopad 2012

ruralnog razvoja Europske unije

Publikacija Europske mreže za ruralni razvoj

Zapošljavanje i socijalna uključenost

European Commission
Agriculture and Rural Development

Glavni urednik: Rob Peters, voditelj odjela – Europska mreža i nadzor politike ruralnog razvoja, Glavna uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj, Europska komisija. **Urednički odbor:** Glavna uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj, predsjedavajući Antonis Constantinou, direktor – programi ruralnog razvoja. **Autori i suradnici:** Angelo Strano, Tim Hudson, Ewa Bloch, Amanda Bryan, Eamon O'hara, Edina Ocsko, Yvonne Kerr, Jon Eldridge, Justin Toland, Wendy Jones, Andrew Howard, Anja Hayes, Stephen Gardner, Sophia Davidova. **Autorska prava na fotografije:** European Union, 1995-2010, Tim Hudson, Ewa Bloch, Adam Sroka Bielawy, Hubert Tomasz Karolczak, Swietokrzyska Fabryka Ookie n I Drzwi "KASTEL" Sp.Zo.o, Lokalna Grupa Dzialania "Brama Mazur skie j Krainy", Environment Agency, Mountain Bike Business Network, Fundati a ADEPT Transilvania, Forestry Commission, Eva Carlsson, Nüna Mäntyniemi, Christina Mile 'n Jacobsson, Sandra Johnson, Wegweisere. V., Christelle Théâte, Länsstyckelsen Västka Götalands län, Bureau Leader Eschdorf, Edit Pop, Jacqui Meskell.

Pozivamo vas da se pretplatite na publikacije Europske mreže za ruralni razvoj (EM RR) na:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Također možete besplatno naručiti tiskani primjerak u internetskoj knjižari EU-a:

<http://bookshop.europa.eu>

Također možete besplatno naručiti tiskani primjerak u internetskoj knjižari EU-a:

http://enrd.ec.europa.eu/publications-and-media/eu-rural-review/en/eu-rural-review_en.cfm

Sadržaj *Revije ruralnog razvoja EU-a* nije nužno odraz mišljenja institucija Europske unije.

Revija ruralnog razvoja EU-a izlazi na 6 službenih jezika EU-a. Rukopis je završen u prosincu 2010. godine.

Originalna publikacija izdana je na engleskom jeziku.

Glavna uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj (DG AGRI) i Europska mreža za ruralni razvoj (ENRD) ne odgovaraju za kvalitetu hrvatskog prijevoda *Revije ruralnog razvoja EU-a*.

Izvornik na engleskom jeziku pod nazivom

EU Rural Review n°6 – Employment and Social Inclusion

objavio je Directorate-General Agriculture and Rural Development

©European Union, 2010

Prijevod *Revije ruralnog razvoja EU-a* na hrvatski jezik:

© UNDP Hrvatska, 2012.

Radnička cesta 41/8. kat

HR-10 000 Zagreb

www.undp.hr

Odgovornost za prijevod *Revije ruralnog razvoja EU-a* leži u cijelosti na UNDP Hrvatska.

Prijevod s engleskoga: Ivona Filipović-Grčić

Lektura: Mirjana Paić-Jurinić

Urednici: Ivana Laginja i Nikola Žunić

DTP: Krešimir Kraljević

Tisak: Tiskara Zelina

Naklada: 300 primjeraka

Za sve dodatne informacije o Europskoj uniji posjetite: <http://europa.eu>.

Tiskano na recikliranom papiru.

Ova publikacija služi isključivo za informiranje i nije pravno obvezujuća.

Predgovor

- PREDGOVOR..... 4

Ruralni razvoj u žarištu

- KAKO RURALNI RAZVOJ POMAŽE STVARANJU NOVIH RADNIH MJESTA I POZITIVNO DJELUJE NA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE..... 6

Razvoj ruralnih područja

- PRISTUPI PROGRAMA RURALNOG RAZVOJA POVEĆANJU ZAPOSLENOSTI I POBOLJŠANJU SOCIJALNE UKLJUČENOSTI U RURALNIM DIJELOVIMA POLJSKE..... 14
- POTPORA PROGRAMA RURALNOG RAZVOJA ZAPOŠLJAVANJU U PLANINSKIM I ŠUMSKIM PODRUČJIMA..... 20
- PRIČA O USPJEHU: ISTRAŽIVANJE POSEBNOSTI I PREDNOSTI RURALNIH PODRUČJA RADI STVARANJA NOVIH RADNIH MJESTA..... 26
- POTPORA MARGINALIZIRANIM STANOVNICIMA RURALNIH PODRUČJA..... 32

Razumijevanje ruralnih područja

- UNAPRJEĐIVANJE UKLJUČIVANJA I MOGUĆNOSTI ZAPOŠLJAVANJA PUTEM LEADER-OVA PRISTUPA..... 38

Stanovnici sela – europski građani

- POTPORA PODUZETNIČKOM DUHU ŽENA..... 44
- LOKALNA AKCIJA U LUKSEMBURGU PROMIČE SOCIJALNO UKLJUČIVANJE..... 48
- NOV PRISTUP OČUVANJU PRIRODE: STVARANJE DOHOTKA OČUVANJEM BIORAZNOLIKOSTI..... 50

Istraživanje ruralnih područja

- EUROPSKO ISTRAŽIVANJE POMAŽE OTVARANJU PERSPEKTIVA ZA ZAPOŠLJAVANJE UŽ RURALNIM PODRUČJIMA: PROJEKT SCARLED..... 54
- SOCIJALNE USLUGE NA VIŠENAMJENSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA: PROJEKT SOFAR..... 58

Perspektive ruralnog razvoja

- ULOGA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE U POTICANJU ZAPOŠLJAVANJA I SMANJENJU SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI..... 62
- OCJENA USPJEŠNOSTI PROGRAMA RURALNOG RAZVOJA: PROCJENA UTJECAJA ZAPOŠLJAVANJA I SOCIJALNI ASPEKTI..... 66
- KONFERENCIJA EUROPSKE MREŽE ZA RURALNI RAZVOJ O POLUSAMOOPSKRBNOJ POLJOPRIVREDI: KLJUČNI PROBLEMI I REZULTATI..... 72

Poticanje zapošljavanja, smanjenje siromaštva i poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima važni su neposredni i posredni ciljevi ruralne razvojne politike Europske unije. Oni su odraz nove strategije Europske unije za razdoblje do 2020. godine, koja određuje smjer razvoja europskog socijalno tržišnog gospodarstva za 21. stoljeće i ciljeve Europske godine borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (2010). Kampanja koja će se u sklopu njenog obilježavanja provoditi diljem Europske unije jedinstvena je prigoda za širenje svijesti o problemu siromaštva i socijalne isključenosti u ruralnim područjima.

Istraživanja pokazuju da je broj siromašnih u prosjeku veći u ruralnim nego u urbanim područjima. Niži stupanj i kvaliteta dostupnog obrazovanja, slabija gospodarska aktivnost, manja gustoća naseljenosti i lošija infrastruktura neki su od čimbenika koji dodatno produbljuju taj jaz i umanjuju potencijal seoskih područja u pogledu gospodarskog rasta i otvaranja novih radnih mjesta.

Europska Politika ruralnog razvoja u tom smislu igra važnu ulogu. Njezini su glavni ciljevi, između ostalog, diverzifikacija ruralnog gospodarstva i poboljšanje uvjeta života u ruralnim područjima.

Šesti broj *Revije ruralnog razvoja Europske unije* donosi informacije o tome kako Politika ruralnog razvoja Europske unije u praksi doprinosi borbi protiv nezaposlenosti i socijalne isključenosti. Istražujemo koliki je napredak učinjen na tom polju te u kakvom su odnosu pitanje otvaranja radnih mjesta, i s njime povezana socijalna uključenost, s drugim prioritetima ruralnog razvoja.

Nadalje, ispitujemo na koji način zemlje članice koriste različite mjere programa ruralnog razvoja (PRR) i njihove dopunske aktivnosti kako bi, stimuliranjem poduzetništva i inovativnih rješenja te promicanjem novih mogućnosti, riješile probleme siromaštva i nezaposlenosti u ruralnim područjima.

Ovaj broj *Revije* koncentriran je na sljedeće tri glavne poveznice između politike ruralnog razvoja i borbe protiv nezaposlenosti i socijalne isključenosti:

- razumijevanje ključnih izazova vezanih uz zapošljavanje i siromaštvo s kojima se suočavaju ruralna područja i njihovi stanovnici;
- istraživanje što ruralna područja i seoske zajednice mogu učiniti kako bi povećali broj zaposlenih, smanjili siromaštvo i osnažili društvenu koheziju; te
- utvrđivanje uloge koju Politika ruralnog razvoja Europske unije i njezini programi mogu imati u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti.

Predstaviti ćemo i nekoliko uspješnih projekata i praktična iskustva s terena koja upućuju na to kako poduzetništvo i lokalne inicijative, osmišljene odozdo prema gore, uz pomoć financijske potpore mjera programa ruralnog razvoja mogu pomoći smanjenju nezaposlenosti i socijalne isključenosti. LEADER-ov pristup posebice pokazuje kako umrežavanje i promicanje dijaloga na lokalnoj razini može dovesti do veće razine sudjelovanja civilnog društva i uključivanja marginaliziranih skupina.

Ruralni razvoj u žarištu

Kako ruralni razvoj pomaže stvaranju novih radnih mjesta i pozitivno djeluje na socijalno uključivanje

Politika ruralnog razvoja, ciljanim i posrednim djelovanjem svojih četiriju prioritetnih osi, igra važnu ulogu u održavanju broja radnih mjesta i sprečavanju socijalne isključenosti.

Kako bi naglasila jedan od svojih najvažnijih prioriteta navedenih u Lisabonskoj strategiji, Europska je unija 2010. godinu proglasila Europskom godinom borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Više od 79 milijuna građana Unije živi ispod praga siromaštva, većinom u seoskim područjima, koja obuhvaćaju 91 posto europskog teritorija (pretežno ruralnog i mješovitog) i u kojima obitava 57 posto stanovništva Europe (podaci iz *Brošure o 2010. godini, Europskoj godini borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti*).

Istraživanja pokazuju da je broj siromašnih u prosjeku veći u ruralnim nego u urbanim područjima. Ruralni predjeli suočeni su s nizom vrlo karakterističnih gospodarskih i strukturnih izazova poput niskih dohodaka, nedostatnih mogućnosti zapošljavanja, niskog stupnja dostupnog obrazovanja i loše infrastrukture. Bit tog problema može se opisati dvama

često upotrebljivanim pojmovima: siromaštvo ruralnih područja i siromaštvo u ruralnim područjima. Pojam **siromaštvo ruralnih područja** odnosi se na određene nedostatke ruralnih područja zbog kojih je u njima povećan rizik od pojave siromaštva u odnosu na ona gradska (primjerice, njihova udaljenost, razina i kvaliteta dostupnog obrazovanja, mogućnosti koje nudi tržište rada). **Siromaštvo u ruralnim područjima** odnosi se na siromaštvo ljudi koji u tim područjima žive.

S obzirom na raznolikost ruralnih područja EU-27, teško je utvrditi i izmjeriti postojane pokazatelje spomenutih dvaju pristupa, pa se, posljedično, tim problemima ne pristupa na odgovarajući način. Posljednja dva vala proširenja Europske unije iznijela su na vidjelo vrlo velike razlike gospodarske razvijenosti i životnog standarda starih i novih zemalja članica, posebice njihovih ruralnih područja.

Zbog toga je ovogodišnja europska kampanja usmjerena na podizanje svijesti o uzrocima i posljedicama siromaštva i socijalne isključenosti te produblivanje razumijevanja tih problema.

Analiza podataka prema lisabonskom indeksu, kojim se mjeri koliko su se europske regije približile ciljevima zacrtanima u Lisabonskoj strategiji iz 2010. godine vezanim uz obrazovanje, zapošljavanje, istraživanje i razvoj, otkriva velike razlike između ruralnih i urbanih područja. U Europskoj uniji te ciljeve najmanje su ostvarila ruralna područja Španjolske, Portugala, Italije, Grčke i novih zemalja članica.

Siromaštvo u ruralnim područjima

U *Studiji o siromaštvu i socijalnoj isključenosti u ruralnim područjima* (Glavna uprava za zapošljavanje, 2008.) prepoznati

“ Udio građana EU-a koji žive na pragu siromaštva nije jednak u gradskim i seoskim područjima. Budući da između gradskih i seoskih zajednica postoje društvene, gospodarske, kulturne, političke, okolišne sličnosti i razlike, borba protiv isključenosti može se smatrati lokalnim problemom. ”

Arnoldas Abramavicius, Komisija za gospodarsku i socijalnu politiku Odbora regija

su neki karakteristični problemi ruralnih područja koji povećavaju rizik od siromaštva i socijalne isključenosti među ruralnim stanovništvom. Taj skup problema čine poteškoće povezane s demografijom, udaljenošću i obrazovanjem kao i nekim jedinstvenim osobinama tržišta rada.

U usporedbi s urbanim područjima, ruralna područja imaju niži stupanj obrazovanja, manje stope gospodarske aktivnosti, rjeđu gustoću naseljenosti i lošiju infrastrukturu. Ruralno siromaštvo odražava se na sve, no najugroženije skupine su djeca, mladi ljudi, stariji i niže kvalificirani radnici.

Tržište rada u ruralnim područjima

Stope gospodarske aktivnosti (udio radno sposobnog stanovništva koje je zaposleno ili je u potrazi za poslom) u prosjeku su nešto više u urbanim nego u ruralnim područjima (podaci iz *Studije o zapošljavanju u ruralnim područjima*, Glavna uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj, 2006). Općenito su više u Sjevernoj i Zapadnoj Europi, a niže u Južnoj i Istočnoj. Također, stope gospodarske aktivnosti u prosjeku su više u regijama središnje Europe nego u perifernim regijama.

Sektor poljoprivrede

U većini ruralnih područja u primarnom sektoru radi manje od 10 posto ukupnog broja zaposlenih, a u trećini ruralnih

područja taj je postotak manji od 5 posto. Ipak, u nekim ruralnim područjima – posebice u zemljama Središnje i Istočne Europe (CEEC) (Rumunjskoj, Bugarskoj, Poljskoj, Latviji, Litvi, Sloveniji) te u nekim južnim dijelovima EU-15 (Grčkoj, Španjolskoj, Portugalu) – udio zaposlenih u primarnom sektoru veći je od 25 posto.

Od 1990. godine u gotovo svim zemljama EU-15 smanjuje se broj zaposlenih u poljoprivrednom sektoru. Prosječna godišnja stopa pada iznosi 2-3 posto, što bi odgovaralo apsolutnom smanjenju broja poljoprivredne radne snage u zemljama EU-15 za 340 000 osoba, ili 190 000 godišnjih jedinica rada (GJR). Jedine su iznimke s manjim gubicima od spomenutih neka područja koje karakterizira viša dob poljoprivrednika ili veći udio ženske populacije i povremenog zapošljavanja te neka u kojima su u znatnom porastu „ostale produktivne gospodarske djelatnosti“.

Što se tiče trendova zapošljavanja u poljoprivredi u novim zemljama članicama, stanje je drugačije. U nekim je zemljama (primjerice, Češkoj Republici, Slovačkoj i Estoniji) restrukturiranje provedeno tijekom tranzicije donijelo izrazito smanjenje broja zaposlenih u poljoprivredi, dok je u drugima (kao što su Bugarska, Rumunjska i Slovenija) rast nezaposlenosti ublažen pojačanim aktiviranjem u polusamooop-skrbnj poljoprivredi.

Ti obrasci ukazuju na složenost razvojnih procesa, na koje utječu tehnološki napredak (u smislu smanjivanja potreba za radnom snagom), makroekonomski čimbenici, struktura gospodarstava, društveno-gospodarske značajke poljoprivrednika i radnika u drugim sektorima te različiti oblici interveniranja politika u taj sektor. Prevladavanje obiteljskih djelatnosti (više od 90 posto poljoprivredne radne snage u EU-25) upućuje na važnost „obiteljskog odlučivanja“, pri čemu je smjena generacija u obiteljima ujedno prilika za veće prilagodbe obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava novom vremenu u kojem su sve snažniji procesi smanjivanja broja zaposlenih u poljoprivredi korištenjem mogućnosti povremenog/sezonskog rada.

Niski dohotci od rada u poljoprivrednom sektoru i njegova sezonalnost pogoduju pojavi siromaštva i socijalne isključenosti. Tome su posebice izloženi sezonski radnici koji će, zbog prirode posla, ostvariti pravo na minimalne mirovine (Grčka, Francuska, Italija, Španjolska). Usitnjavanje poljoprivrednih zemljišta i slaba gospodarska aktivnost u nekim istočnim zemljama (Poljska, Bugarska, Rumunjska) značajno utječu na siromaštvo i isključenost poljoprivrednika i njihovih obitelji.

U poljoprivrednim je djelatnostima, posebice u zapadnim zemljama, zaposlen velik broj useljenika. Sezonski su radnici često ilegalno useljavaju u zemlju rada,

“ Uspjet ćemo dugoročno smanjiti siromaštvo i isključenost samo ako i u organizacijama i u ponašanju ljudi provedemo strukturne promjene. ”

Vladimír Špidla, bivši povjerenik Europske komisije za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti

80 posto poljoprivredne radne snage sada radi pola radnog vremena

Važan dio prilagodbi mora ići u smjeru kombiniranja rada u poljoprivredi s ostalim aktivnostima na gospodarstvu ili van njega kako bi se postigla puna satnica. Procjenjuje se da je otprilike 80 posto poljoprivredne radne snage zaposleno samo pola radnog vremena, a u većini zemalja članica taj je trend u porastu. Zapošljavanje na pola radnog vremena posebice je često na obiteljskim gospodarstvima, kod mladih radnika te žena.

a ilegalni boravak u inozemstvu često je povezan s vrlo lošim uvjetima života, niskim zaradama i nedostatkom bilo kojeg oblika osiguranja. Takvi problemi češće se pojavljuju u zemljama na jugu u kojima se voće i povrće uzgaja u izraženim sezonskim ciklusima i iziskuje velik broj sezonskih radnika (Italija, Španjolska, Grčka).

Glavni elementi ruralnog siromaštva

Europska je komisija 2009. godine u Budimpešti organizirala konferenciju pod nazivom *Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti u ruralnim područjima*, koja je ukazala na glavne čimbenike koji pogoduju siromaštvu u ruralnim područjima. Ti su faktori demografske osobine, obrazovanje, tržište rada i udaljenost, a njihovo međudjelovanje može

stvoriti začarani krug povoljnih uvjeta za ukorjenjivanje siromaštva.

Demografske osobine obuhvaćaju migracije, malu gustoću naseljenosti i starenje stanovništva, u kombinaciji s niskim stopama nataliteta zbog urbanizacije i iseljavanja. (To je posebice izraženo u novim zemljama članicama, iako valja napomenuti kako u nekim zemljama, posebice u Ujedinjenom Kraljevstvu i Francuskoj, vlada novi trend protourbanizacije). Sve to uvelike utječe na gospodarski učinak pojedinih područja.

Obrazovanje i osposobljavanje ključni su čimbenici pozitivnog djelovanja na kvalitetu života stanovnika. Istraživanja pokazuju kako ruralnim područjima općenito nedostaje obrazovane radne snage, dok se neke istočne zemlje još

uvijek bore s nepismenošću ruralnog stanovništva. Posljedično, ponuda radne snage je slaba, stopa zaposlenosti niska, mogućnosti zapošljavanja loše, a stope ulaganja male. Stopa zaposlenosti u nekim je ruralnim područjima zapadne Europe, i svim ruralnim područjima istočne Europe, još uvijek veoma ovisna o poljoprivredi. Niski dohodak i sezonska priroda posla nose potencijalni rizik od siromaštva i socijalne isključenosti.

Loša infrastruktura i ograničen pristup javnim službama posljedice su niskih stopa ulaganja i nerazvijenosti poduzetništva. Dobar primjer je prometna infrastruktura Poljske, Bugarske i Rumunjske, koja nije održavana i u koju se u posljednje vrijeme nije značajnije investiralo, što odvraća potencijalne ulagače od izgradnje proizvodnih pogona

u tim zemljama, pa radije investiraju u druga područja. Još jedan od temeljnih infrastrukturnih problema u ruralnim područjima jest ograničen pristup internetskoj vezi. Korištenje širokopoljnog interneta uobičajeno je u ruralnim područjima Skandinavije, Francuske, Njemačke i Slovenije, no vrlo je rijetko u većini novih zemalja članica i Grčkoj.

Rješavanje tih problema zahtjeva usredotočeni pristup nacionalnih politika i politika EU-a kako bi se osigurali bolji učinci uloženi napora, zaključeno je na konfe-

Za rješavanje problema socijalne isključenosti od ključne je važnosti zapošljavanje. Zaposlenost u ruralnim područjima ima golem utjecaj na gospodarski učinak i stopu siromaštva. Zbog slabih mogućnosti zapošljavanja dolazi do „odljeva vještina“, dnevnih migracija ili iseljavanja te smanjenja kvalitete javnih usluga (primjerice, nedostatka kvalificirane radne snage), a to onemogućava ulaganja.

Međutim, važno je imati na umu da u mnogim slučajevima odnos između ruralnog siromaštva i nezaposlenosti nadi-

Struktura i uloga ruralnih područja neprekidno se mijenjaju. Programi ruralnog razvoja važni su mehanizmi pomoći poljoprivrednicima i ostalim stanovnicima ruralnih područja u odgovaranju na te promjene, stvaranju tržišnih prilika i ispunjavanju sličnih očekivanja.

Politika ruralnog razvoja pomaže ostvarivanju dohotka i stvaranju novih mogućnosti zapošljavanja (dopunskim osposobljavanjem stanovnika), razvoju proizvodnog lanca za tradicionalne poljoprivredne aktivnosti (kako bi se povećala

“ Siromaštvo nije tek nedostatak prihoda. Riječ je također i o slabim perspektivama i pomanjkanju mogućnosti. Pristup tržištu rada ključan je čimbenik borbe protiv siromaštva i razbijanja začaranog kruga isključenosti. ”

László Andor, povjerenik Europske komisije za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključenost

renciji u Budimpešti. Postojeći mehanizmi financiranja (uključujući Europski socijalni fond, Europski fond za regionalni razvoj i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj) mogu dati bolje rezultate jačim povezivanjem i okomitim usklađivanjem politika. Uz to pristup koji primiče partnerstvo i uključivanje javnosti, kao što je LEADER, prepoznat je na konferenciji kao dobar način za poboljšanje zaposlenosti u ruralnim područjima. Prijašnja iskustva tijekom LEADER-ovih programskih razdoblja doista potvrđuju sposobnost lokalnih akcijskih grupa da prepoznaju probleme i uključe marginalizirane skupine u najsiromašnijim ruralnim područjima.

lazi običnu uzročno-posljedičnu vezu. Ključnu ulogu mogu igrati i drugi razlozi, kao što su:

- niski dohodak i sezonska priroda posla, koji povećavaju rizik od pojave siromaštva;
- niske mirovine većine stanovnika ruralnih područja;
- prijenos siromaštva s generacije na generaciju, posebice među poljoprivrednicima;
- pretvorba državne poljoprivrede u privatna poljoprivredna gospodarstva, što se odrazilo i na ostale društveno-gospodarske odnose u ruralnim područjima.

ekonomičnost gospodarstva) te olakšava ulaganja u suvremena, ekonomična poljoprivredna gospodarstva i ruralnu infrastrukturu (kako bi se pomoglo održati konkurentnost ruralnih poduzeća). Osim toga, programi ruralnog razvoja potpomažu diverzifikaciju gospodarskih aktivnosti kako bi se udovoljilo promjenjivim zahtjevima ruralnog tržišta (ekološka poljoprivreda, alternativni izvori energije za gospodarstva, prilagodbe klimatskim promjenama, razvoj ruralnog turizma i unaprjeđenje sela). Više stope zaposlenosti i ostvarivanje višeg dohotka povoljno djeluju na socijalnu uključenost u ruralnim područjima jer stvaraju

EUROPEAN UNION, 1995-2010

bogatije društvo, s boljom infrastrukturom i kvalitetom života svojih stanovnika.

Iako je ključno za rješavanje siromaštva ruralnih područja, zapošljavanje nije jedini način njegovog otklanjanja. U gore spomenutoj studiji *Zaposlenost u ruralnim područjima* (Glavna uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj, 2006.) napomenuto je kako, bez obzira na to što dvije dimenzije ruralnog tržišta rada – produktivnost rada i stopa zaposlenosti – igraju važnu ulogu u poticanju poduzetničkog duha, diverzifikacije i uključivanja na tržište rada, treba raditi i na poboljšanju infrastrukture i povećanju pristupa uslugama, jer one mogu biti jednako važne odrednice „kvalitete života“ u ruralnim područjima.

Uloga Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) i drugih europskih politika

Zajednička poljoprivredna politika i Kohezijska politika dvije su glavne europske politike koje utječu na siromaštvo ruralnih područja i siromaštvo u ruralnim

područjima. Politika ruralnog razvoja postaje sve važniji element Zajedničke poljoprivredne politike. Ta je politika, ciljanim poticanjem gospodarstva, očuvanja okoliša i razvoja društva u ruralnim područjima, usmjerena na potporu razvoju cjelovitih ruralnih područja.

Glavni ciljevi Politike ruralnog razvoja jesu povećanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva, poticanje i promicanje bolje zaštite okoliša te poticanje inicijativa za diverzifikaciju ruralnog gospodarstva i podizanje kvalitete života u ruralnim područjima. LEADER-ov pristup ruralnom razvoju, usmjeren odozdo prema gore, ključan je za pronalazak održivih rješenja za probleme lokalne zajednice.

Sve četiri prioritetne osi programa ruralnog razvoja (PRR-a) u različitoj mjeri doprinose stvaranju društva koje uključuje svoje građane i pruža bolje mogućnosti zapošljavanja:

- Prva prioritetna os programa ruralnog razvoja namijenjena je potpori i povećanju konkurentnosti poljoprivrednih i šumarskih djelatnosti kroz ulaganja u

ljudski i fizički kapital. Srednjoročno i dugoročno doprinosi očuvanju postojećih te stvaranju novih radnih mjesta, većim dohotcima od poljoprivrednih djelatnosti te budućim mogućnostima ulaganja u lokalna područja. Potpora polusamoopskrbnim oblicima poljoprivrede, posebice u novim zemljama članicama, trebala bi pomoći poljoprivrednicima u restrukturiranju i unapređenju održivosti njihovih posjeda.

- Druga prioritetna os osigurava potpore za održivo korištenje poljoprivrednog zemljišta te stvaranje javnih dobara i usluga koje doprinose okolišu, a osobito očuvanju krajobrazu i seoskog društva. Ova os posredno doprinosi i rastu gospodarskih aktivnosti i ostvarivanju dohotka u ruralnim područjima.
- Treća prioritetna os nudi mogućnosti za razvoj i poboljšanje ruralne infrastrukture te obnovu sela, što uključuje i kulturno ruralno naslijeđe i sportske objekte. U sklopu te osi osigurana je i potpora za pokretanje poduzeća (uključujući i mikro-poduzeća) te diverzifikaciju u nepoljoprivredne djelatnosti (primjerice turizam). Treća prioritetna os utječe na ukupnu

kvalitetu života u ruralnim područjima i, očekivano, ima ključnu ulogu u promicanju socijalne uključenosti.

- Četvrta prioritarna os, svojim pristupom lokalnim razvojnim strategijama usmjerenim odozdo prema gore, nudi mogućnosti za razvoj i osnaživanje lokalnih organizacija te uključivanje lokalnih dionika u razvojne procese. Takav pristup doprinosi stvaranju novih radnih mjesta u ruralnim područjima te poboljšava učinkovitost u provedbi različitih inicijativa.

Kohezijska politika može osigurati važnu komplementarnu potporu, namijenjenu siromašnijim regijama Europe i dodatno poduprijeti provedbu Lisabonske strategije različitim sektorskim i regionalnim operativnim programima. Ta je potpora važna jer je namijenjena trima ključnim čimbenicima za otklanjanje siromaštva: osiguravanju mogućnosti za obrazovanje, uključujući strukovno obrazovanje i osposobljavanje, stvaranju novih radnih mjesta te razvoju nove infrastrukture.

Utjecaj gospodarske krize

Nedavna gospodarska kriza snažno je utjecala na mnoga europska i neeuropska gospodarstva. Ostavila je traga i na svjetskoj trgovini poljoprivrednim proizvodima, u kojoj je EU važan sudionik. Pad u trgovini poljoprivrednim proizvodima iznosi 3 posto, što je ipak manje nego u trgovini industrijskim proizvodima zbog stabilnosti potražnje za hranom bez obzira na visinu dohotka. Kriza je upozorila na važnost koordinirane, regionalne i lokalne, reakcije na gospodarske izazove te na presudnu važnost postojanja održivog, snažnog i diverzificiranog gospodarstva u ruralnim područjima.

U takvoj situaciji programi ruralnog razvoja nastavljaju pružati nove mogućnosti za stvaranje dohotka i otvaranje novih radnih mjesta, posebice svojim mjerama za pokretanje i razvoj poduzeća osobito u nepoljoprivrednim djelatnostima, što se uglavnom odnosi na turizam. Osim toga, sredstva Druge prioritete osi namijenjena poljoprivredno-okolišnim mjerama za promicanje upravljanja okolišem te poljoprivredu i šumarstvo mogu imati važan višestruki

učinak na gospodarsko stanje u ruralnim područjima. Istraživanje i analiza slučaja iz prakse pod nazivom *Prepoznavanje teritorijalnih posebnosti i potreba*, koje je provela tematska radna skupina Europske mreže za ruralni razvoj (EMRR), pokazala je kako većina ostvarene zarade ostaje u području gdje je nastala te predstavlja dopunski prihod ruralnim zajednicama.

Godina 2010., Europska godina borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, zato predstavlja izvrsnu mogućnost za širenje svijesti o problemu siromaštva i socijalnog uključivanja u ruralnim područjima; nastavak rasprave o novim izazovima i oblikovanju budućih europskih politika, posebice Kohezijske politike i Zajedničke poljoprivredne politike; te naglašavanje njihove važnosti za izgradnju snažnog ruralnog gospodarstva čime se ublažuje siromaštvo i socijalnu isključenost u ruralnim područjima.

Novi izazovi

Ruralna se područja sve češće suočavaju s novim izazovima kao što su klimatske promjene, pritisci povezani s globalizacijom ili demografske promjene. Programi ruralnog razvoja obuhvaćaju brojne mjere za rješavanje navedenih problema. Mjere za ublažavanje posljedica klimatskih promjena uključuju potpore poljoprivrednicima i ostalima koji osiguravaju usluge i proizvode vezane koje doprinose očuvanju okoliša te potpore ulaganjima namijenjenima smanjenju emisije stakleničkih plinova.

Globalizacijski pritisci mogu se ublažiti ulaganjima u modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava, diverzifikacijom gospodarske aktivnosti te ulaganjem u ljudski kapital. Demografske promjene, posebice starenje stanovništva i iseljavanje mladih obrazovanih ljudi, nastoje se riješiti aktivnostima poboljšanja infrastrukture i kvalitete života u ruralnim područjima (primjerice, širokopolasni internet, sportska i kulturna infrastruktura) koje su osmišljene tako da privuku domaća ulaganja, ponude bolje mogućnosti obrazovanja i prošire tržišta rada te, posljedično, pomognu socijalno uključivanje.

Zapošljavanje je ključno za otklanjanje siromaštva u ruralnim područjima, ali ne smije se podcijeniti ni uloga obrazovanja i stručnog osposobljavanja jer je viši stupanj obrazovanja tijesno povezan s višom stopom zapošljavanja. Očekuje se da će aktivnosti usmjerene na pružanje ciljane potpore obrazovanju u ruralnim područjima, inicijative za otvaranje novih radnih mjesta te mjere za prilagodbu klimatskim promjenama dobiti na važnosti kako bi se osigurala konkurentnost europskoga ruralnog gospodarstva.

Strategija Europa 2020. naglašava važnost mjera koje pomažu uklanjanju prepreka povezanih s tržištem rada i socijalnom uključenosti, posebice za najugroženije skupine – žene, mlade, starije radnike i osobe s invaliditetom. Te mjere obuhvaćaju mogućnosti obrazovanja i cjeloživotnog učenja, suvremene oblike transporta i infrastrukturu za informacijsko komunikacijske tehnologije te bolji pristup javnim uslugama.

Zajednička poljoprivredna politika nakon 2013. godine mora integrirati glavne ciljeve strategije Europa 2020 za pametan, uključiv i održivi rast. Trenutačna rasprava o tome kako odgovoriti na gospodarske, poljoprivredne i okolišne izazove odredit će budući opseg potpore i njezine

prioritete. Očito je da je Europi potreban pristup odozdo prema gore. Buduća politika ruralnog razvoja bit će, bez sumnje, ključna za poboljšanje društveno-gospodarskog učinka ruralnih regija.

Politika ruralnog razvoja EU-a može riješiti probleme vezane uz globalizaciju te klimatske i demografske promjene u ruralnim područjima, što i čini brojnim ciljanim mjerama. Trenutačno se raspravlja o budućnosti Politike ruralnog razvoja u odnosu na već učinjeno, a očekuju se novi naponi koji će se kroz Politiku ruralnog razvoja i Kohezijsku politiku usmjeriti na rješavanje navedenih izazova.

Korisne poveznice:

Studija o siromaštvu i socijalnoj isključenosti u ruralnim područjima, Glavna uprava za zapošljavanje, 2008

<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2085&langId=en>

Studija o zapošljavanju u ruralnim područjima, Glavna uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj, 2006.

http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/sec1772_en.pdf

Konferencija o borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti u ruralnim područjima, Budimpešta, 2009.

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=88&langId=en&eventsId=158>

Konferencijsko izvješće – *Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti u ruralnim područjima*

<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=3964&langId=en>

Razvoj ruralnih područja

Pristupi programa ruralnog razvoja povećanju zaposlenosti i poboljšanju socijalne uključenosti u ruralnim dijelovima Poljske

Otklanjanje siromaštva i socijalne isključenosti jedan je od glavnih prioriteta EU-a. Zbog velikog broja karakterističnih strukturnih i društveno-gospodarskih uvjeta, ruralna su područja posebno izložena riziku od siromaštva. Politika ruralnog razvoja igra aktivnu ulogu u otvaranju novih radnih mjesta i borbi protiv socijalne isključenosti u ruralnim dijelovima Poljske.

Ruralna područja igraju ključnu ulogu u gospodarskom i društvenom životu Poljske – ona pokrivaju 93 posto područja i na njima živi 33 posto stanovništva (Program ruralnog razvoja Poljske 2007.–2013. godine). Razni čimbenici, poput nižih dohodaka, smanjene stope ulaganja u ruralna područja, većeg rizika od nezaposlenosti, nižeg stupnja obrazovanja, snažnog trenda iseljavanja i društva koje stari, uz lošu infrastrukturu, izlažu ruralna područja Poljske većem riziku od siromaštva od onoga koji prijete urbanim područjima.

Analiza ključnih statističkih podataka vezanih uz nacionalne gospodarske i društvene pokazatelje, objavljena u *Izvešću o ruralnoj Poljskoj 2010. godine* koji je izradila Zaklada za razvoj poljske poljoprivrede, navodi kako:

- 14 posto svih zaposlenih radi u poljoprivrednom sektoru;
- u usporedbi s prosjekom EU-27, poljoprivredni sektor karakterizira niska produktivnost;
- obitelji iz ruralnih područja koje ne posjeduju vlastito zemljište i ne ostvaruju dohodak od poljoprivrede te one ovisne o socijalnoj pomoći najviše su izložene riziku od relativnog (26 posto) i apsolutnog siromaštva (9 posto);¹

- nezaposlenost u ruralnim područjima (8 posto) većinom pogađa mlade ljude (18-24 godine života), žene i osobe s osnovnim obrazovanjem;
- siromaštvo koje se prenosi s generacije na generaciju vodi općoj deprivaciji – nemogućnosti korištenja resursa ili onemogućenosti za korištenje raspoloživih resursa, koju je posebno teško prekinuti s obzirom na ljudsku psihologiju i naučeno ponašanje.

Izazovi ruralnoj Poljskoj

Nezaposlenost umanjuje sposobnost pojedinaca da se prilagode promjenjivim gospodarskim i društvenim uvjetima te dovodi do socijalne isključenosti, koja je često problem koji se nasljeđuje. Glavni izazovi ruralnim dijelovima Poljske uključuju:

- diverzifikaciju gospodarske aktivnosti pružanjem informacija i potpore razvoju alternativnih aktivnosti koje generiraju dohodak;
- osiguravanje konkurentnosti poduzeća u ruralnim područjima ulaganjem u infrastrukturu za njihove potrebe te u ruralnu infrastrukturu općenito;

- procese održivog razvoja i ulaganja koji neće ugroziti postojeću prirodnu baštinu i resurse;
- osiguravanje obrazovanja i stručnog osposobljavanja kako bi se poboljšala konkurentnost stanovnika ruralnih područja;
- ulaganja u infrastrukturu i sela kako bi se unaprijedio život u ruralnim područjima i spriječio odlazak mladih ljudi;
- razvoj postojećih vrijednosti i prednosti ruralnih područja (npr. ruralni turizam, prehrambeni proizvodi), bolja promocija prepoznatljivih robnih marki iz poljskih ruralnih područja s naglaskom na poljski ruralni kulturni identitet;
- bolju usklađenost politika i izvora financiranja kako bi se osigurao održivi razvoj ruralnih područja.

¹ Relativno siromaštvo definira se kao vrijednost prihoda manja od medijana dohotka u određenoj zemlji, a apsolutno siromaštvo predstavlja vrijednost ispod minimalnog dohotka potrebnog za postizanje odgovarajućeg životnog standarda.

Aktivnosti EU-a koje podupiru ruralni razvoj u Poljskoj

Tijekom posljednjeg desetljeća Poljska se okoristila širokim spektrom europskih politika i inicijativa za pomoć gospodarskim i društvenim razvojnim procesima u ruralnim područjima. Glavni cilj pretpripravnog programa SAPARD (Posebna pretpripravnostna pomoć za poljoprivredu i ruralni razvoj) bila je poduprijeti poljoprivredu i ruralna područja. Program je imao pozitivni učinak, posebice u pogledu razvoja i modernizacije ruralne infrastrukture. Uz izravna plaćanja u sklopu Prve prioritetne osi, koja su imala najveći učinak na dohodak od poljoprivrede, postpristupni fondovi pozitivno su djelovali na gospodarstvo. Program ruralnog razvoja od 2004.–2006. godine i sektorski operativni program Restrukturiranje i modernizacija prehrambenog sektora pripomogli su razvoju poljoprivredne proizvodnje i proizvodnje hrane u ruralnim područjima.

U programskom razdoblju koje je u tijeku, onom od 2007. do 2013. godine, problem ruralnog siromaštva rješava se raznim instrumentima Kohezijske politike te kroz Program ruralnog razvoja. Šesti horizontalni cilj – Ruralni razvoj – Nacionalnog strateškog referentnog okvira (NSRO), u kojem su u glavnim crtama navedeni glavni ciljevi Kohezijske politike vezani uz Poljsku, namijenjen je rješavanju pitanja kao što su zdravlje, obrazovanje i informacijsko društvo u ruralnim područjima te lokalni putovi prema Sektorskom (ljudski kapital, infrastruktura i okoliš, inovativno gospodarstvo) i Regionalnom operativnom programu kao i Operativnom programu za istočnu Poljsku.

Na operativnim programima leži najveća odgovornost za potporu ulaganjima u poduzetništvo, gospodarenje vodama,

otpadom i otpadnim vodama u ruralnim i urbanim područjima. Ona je odijeljena od pomoći koju osigurava Program ruralnog razvoja, što, u slučaju da se potpora tih dviju politika ne provodi koordinirano, može dovesti do marginalizacije određenih ruralnih područja.

Program ruralnog razvoja za razdoblje 2007.–2013. godine osigurava sredstva za široku lepezu mjera koje mogu znatno doprinijeti borbi protiv ruralnog siromaštva i socijalne isključenosti.

Najvažnija pomoć za ublažavanje siromaštva i socijalne isključenosti u Poljskoj osigurana je kroz Treću prioritetnu os i usmjerena je na poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima. To se posebice odnosi na sport, kulturno naslijeđe i infrastrukturu te na projekte društvenih centara za seoske zajednice. Druge aktivnosti, poput jačanja nepoljoprivrednih djelatnosti i potpore mikropoduzećima, iznimno su važne za otvaranje novih radnih mjesta i stvaranje dohotka koji nije neposredno povezan s poljoprivrednom djelatnošću.

Prozori i vrata KASTEL

Tvornica prozora i vrata KASTEL osnovana je 2001. godine u malom selu Katy Nowe u vojvodstvu Buski, regiji Świetokrzyskie. To je tipično ruralno područje, a poljoprivreda i turizam glavne su gospodarske djelatnosti.

KASTEL je malo proizvodno poduzeće – s dvije proizvodne linije za PVC i aluminij. Vlasnik tvrtke ima više od 20 godina iskustva u tome sektoru. Tvrtka proizvodi i prodaje prozore, vrata, prozorske klupčice i zaslone. Neprekidno razvija i istražuje inovativne i ekološki prihvatljive proizvode i načine proizvodnje – umjesto olova i lima koriste stabilizatore od netoksičnih kalcija i cinka.

Kako bi nadogradila svoje proizvodne pogone, kupila novu opremu i dostavno vozilo, tvrtka je zatražila potporu Programa ruralnog razvoja pod Trećom prioritetnom osi, Pokretanje i razvoj mikropoduzeća. Uz pomoć subvencije od 199 997 złota (približno 73 550 eura) povećat će proizvodnju, umanjiti troškove proizvodnje te povećati prihode. KASTEL će otvoriti pet novih radnih mjesta i zaposliti lokalne radnike.

Više informacija potražite na: <http://www.kastel.kkf.pl/>

SWIETOKRZYSKA FABRYKA OKIEN I DRZWI "KASTEL" SP. Z O.O.

“ Ruralni dijelovi Poljske mijenjaju se nabolje. Imamo financijsku potporu – program Mladi poljoprivrednik – za mlade poljoprivrednike koji žele osnovati poduzeća u ruralnim područjima. ”

Marek Sawicki, poljski ministar ruralnog razvoja

Aktivnosti Prve prioritetne osi obuhvaćaju strukovno obrazovanje i izobrazbu za poljoprivrednike i vlasnike šuma (primjerice za nove oblike poljoprivrednih i vrtlarskih praksi), ulaganja u modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, poput kupnje novih strojeva ili solarnih panela za korištenje obnovljivih izvora energije, kao i potporu mladim poljoprivrednicima.

Razvoj poljoprivrede i potpora stvaranju većeg dohotka

Bielawy je gradić u općini Kazimierz Biskupi u regiji Velika Poljska, smješten 90-ak kilometara istočno od Poznana. U općini živi oko 10 500 ljudi. Glavna je gospodarska djelatnost poljoprivreda iako su u prošlosti važnu ulogu imali rudarstvo i industrija. Stopa nezaposlenosti u općini je ispod 10 posto.

Adam Sroka kupio je 19,2 hektara poljoprivrednog zemljišta, uglavnom osrednje i niske kvalitete tla. Prijašnji je vlasnik zemlju većinom koristio kao pašnjak, no imao je i višnjik, polje jagoda te još obradivog zemljišta. Gospodin Sroka napravio je razvojni plan i zatražio potporu iz Prve prioritetne osi, aktivnosti br. 122 – Pomoć mladim poljoprivrednicima Programa ruralnog razvoja 2007.–2013. kako bi povećao obradive površine i uzgojem povrća u plastenicima ubrzao proizvodnju.

Sredstvima Programa ruralnog razvoja u iznosu od 50 000 zlotu (približno 12 250 eura) gospodin Sroka je na nekadašnjem polju jagoda izgradio dva tunelska plastenika od po 210 m². U jednom uzgaja rajčicu, a u drugome krastavce, zelenu salatu i papriku baburu. Gospodin Sroka odlučio je zadržati višnjik, a na ostatku

obradivih površina uzgaja kukuruz.

Sredstva Programa ruralnog razvoja pomogle su gospodinu Sroki povećati produktivnost njegovog imanja i osigurala mu neophodna sredstva za pokretanje unosnog poljoprivrednog poduzeća. Osim njemu izravno, dobivena sredstva su koristila i lokalnoj zajednici jer gospodin Sroka lokalnim beračima voća i povrća jamči sezonska radna mjesta na svom gospodarstvu.

Više informacija potražite na internetskoj stranici www.arimr.gov.pl

Ekološka poljoprivreda u Śmiłovu

Hubert Karolczak, 36, diplomirao je na Fakultetu tehnologije i prirodnih znanosti u Bydgoszczu. Živi u Śmiłovu, selu na državnoj cesti Szczecin - Varšava, zapadno od Bydgoszcza. Selo živi od poljoprivrede te, zahvaljujući prekrasnim jezerima koja ga okružuju, od turizma.

Gospodin Karolczak posjeduje više od 30 hektara poljoprivrednog zemljišta koje je naslijedio od oca 1999. godine. Njegovo gospodarstvo smješteno je na području NATURA 2000 – kojima se štite osjetljiva prirodna i poluprirodna staništa – u nizini prepoznatoj kao područje s otežanim uvjetima gospodarenja. Na gospodarstvu postoje i dva ribogojilišta (šarana i linjaka) površine oko 4 hektara, malo jezero površine 6,5 hektara, a uzgaja i više od 1 700 kokoši.

Gospodin Karolczak već je od Programa ruralnog razvoja 2004.–2006. zatražio potporu za pokretanje ekološkog uzgoja. Od 2009. godine koristi sredstva poljoprivredno-okolišnog programa za aktivnosti obuhvaćenih dvama mjerama: ekološka poljoprivreda i livade za ekstenzivnu poljoprivredu. Pod mjerom ekološke poljoprivrede postoji opća obaveza očuvanja elemenata krajobraza koji se ne koriste u poljoprivredne svrhe (primjerice bare). Gospodinu Karolczaku je do sada isplaćeno više od 59 000 zlota (približno 14 100 eura).

Gospodin Karolczak nastavit će razvijati svoje ekološki prihvatljive i održive oblike poljoprivredne proizvodnje, a sva riba, jaja, perad i ostali proizvodi s njegovoga gospodarstava dobili su certifikat ekoloških proizvoda. Njegovo je gospodarstvo popularno i među turistima, a lokalno stanovništvo rado promovira i podržava njegov rad. Budući da ekološki uzgoj zahtijeva više vremena i truda od onog konvencionalnog, gospodin Karolczak zapošljava, za stalno ili sezonski, mnoge lokalne stanovnike.

Više informacija potražite na internetskoj stranici:
<http://zlotylin.itbvega.pl/index.html>

Potporom onima koji se žele nastaviti baviti poljoprivredom u područjima s otežanim uvjetima gospodarenja (POUG), Druga prioritetna os pomaže sačuvati održivost ruralnih područja. Poljoprivredno-okolišna komponenta programa promiče održivo upravljanje zemljištem i održive poljoprivredne prakse (primjerice ekološku poljoprivredu). Mjera doprinosi jačanju konkurentnosti poduzeća iz ruralnih područja na globalnom i europskom tržištu.

Četvrta prioritetna os, koja se provodi kroz LEADER-ov pristup, prepoznaje lokalne probleme i nudi lokalna rješenja. Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) sa širokim krugom dionika koristeći pristup odozdo prema gore definiraju razvojne prioritete i provedbu lokalnih razvojnih strategija. Cilj je uključiti i osnažiti organizacije iz seoskih zajednica, javne i privatne institucije kako bi postali aktivni partneri, voljni inovativnim idejama doprinijeti povećanju istinskog gospodarskog, društvenog i kulturnog potencijala ruralnih područja.

U Poljskoj postoji 338 lokalnih akcijskih grupa, a LEADER-ov pristup sve je uobičajeniji u rješavanju problema u ruralnim područjima. Općeniti cilj Četvrte prioritetne osi jest i jačanje učinka i Treće prioritetne osi, koja doprinosi jačanju nepoljoprivrednih aktivnosti u ruralnim područjima, razvoju mikropoduzeća i poboljšanju kvalitete života.

Vrata mazurijskog kraja

Lokalna akcijska grupa Vrata mazurijskog kraja osnovana je u travnju 2009. godine u poljskoj regiji Warminsko-Mazurskie. Lokalna akcijska grupa trenutačno ima 46 članova, a djeluje u 16 ruralnih općina u trima vojvodstvima – Nidzicki, Działdowski i Szczycieński. Lokalna akcijska grupa obuhvaća područje koje nastanjuje oko 100 000 stanovnika. Odabrana područja na kojima LAG provodi svoje aktivnosti nalaze se na području mreže NATURA 2000, nacionalnih parkova i parkova prirode. Jezera i rijeke te povijesni i kulturni lokaliteti u tu regiju privlače velik broj turista, pa su zbog toga glavne gospodarske aktivnosti turizam, ribarstvo, lov i poljoprivreda.

Međutim, sve donedavno regija nije imala jedinstvenu robnu marku kako bi postala prepoznatljiva posjetiteljima niti su se provodile zajedničke promotivne aktivnosti. Stoga se ni gospodarski potencijal područja nije dostatno koristio. Postotak nezaposlenosti u regiji bio je vrlo visok (21 posto), puno se osoba, pretežito mladih, iseljavalo, društvo je stajalo, a stvarao se i negativni kulturni identitet.

Lokalna akcijska grupa uspješno je organizirala razne aktivnosti za promicanje poduzetništva i potporu mikro i srednjim poduzećima, razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti te poboljšanje kvalitete života. Inicijative koje bi osobito trebalo spomenuti su pokretanje

Sajma poslova, koji je privukao više od 20 lokalnih organizacija (poduzeća, udruga, centara za obuku i potporu poduzetništvu) i 200 nezaposlenih osoba iz tog područja i organiziranje Mazurijskog vjenčanja, promoviranog kao mjesni turistički proizvod.

Više od 60 osoba prošlo je obuku vezanu za razvoj poduzetništva koja je polaznicima pomogla iskoristiti kulturno i povijesno naslijeđe područja u kojem žive u cilju razvoja poduzetničkih inicijativa. Osmišljene su brošure i promotivni materijali za promidžbu novih proizvoda. Osnivanje Ruralnog obrazovnog centra još je jedan projekt vrijedan pažnje. Centar promovira razvoj vještina i poduzetništva, nudi strukovno obrazovanje i mogućnosti usavršavanja te pomaže pri pokretanju nepoljoprivrednih poduzetničkih aktivnosti.

Više informacija potražite na internetskoj stranici www.lgdbmk.pl

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA "BRAMA MAZURSKIEJ KRAINY"

Ruralne dijelove Poljske u narednim godinama očekuju mnogi izazovi, a politika ruralnog razvoja imat će ključnu ulogu u prilagodbi i rješavanju tih problema. U *Izvešću o ruralnoj Poljskoj 2010. godine* navodi se kako su podizanje kvalitete života i doprinos poljoprivrednih aktivnosti domaćem gospodarstvu rasli proporcionalno višoj razini pomoći primljenoj za ruralni razvoj. Trenutačna rasprava o Zajedničkoj poljoprivrednoj politici bez sumnje će uvelike utjecati na budući oblik politike ruralnog razvoja; međutim, kako bi se bolje odgovorilo na potrebe ruralne Poljske, treba poraditi na boljem usklađivanju s Kohezijskom politikom EU-a.

Korisne poveznice

Ministarstvo ruralnog razvoja www.minrol.gov.pl

Agencija za modernizaciju i restrukturiranje poljoprivrede www.arimr.gov.pl

Zaklada za razvoj poljske poljoprivrede www.fdpa.org.pl

Zaklada za pomoćne poljoprivredne programe www.fapa.org.pl

Nacionalna ruralna mreža www.ksow.pl

Zaklada za ruralni razvoj www.fww.org.pl

Poljski ruralni forum www.faow.org.pl

Poljoprivrednik www.farmer.pl

Potporna programa ruralnog
razvoja zapošljavanju u
planinskim i šumskim
područjima

Planinski i šumski predjeli Europe uvelike koriste sredstva programa ruralnog razvoja za zadržavanje postojećih i stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja u vrijeme kada globalno tržište i klimatske promjene pred njih postavljaju nove izazove.

Planinska i šumska područja (vidi tablicu 1) pokrivaju otprilike 29, odnosno 42 posto europskoga kopna, iako se u mnogim slučajevima podaci preklapaju jer su šume dominantan pokrov većine planinskih područja EU-a (iznimke su Sicilija, južna Grčka, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo).

Postoje međutim značajna odstupanja u opsegu i tipu planinskih i šumskih područja u različitim zemljama članicama. Dok su Skandinavija i baltičke zemlje pretežito nizinske zemlje pošumljene crnogoricom, središnja Europa ima velike, ali ograničene planinske masive s mješovitim šumskim pokrovom koji se proteže planinskim i nizinskim područjima. U mediteranskim su zemljama planinska područja i šumski pokrov, obično bjelogorica, visoko povezani.

Područja koja nisu prekrivena šumom većinom su vrištine, šikare, goleti ili predjeli vječnoga snijega. Središnjem masivu, Kreti, Karpatima i Apeninima svojstveni su travnjaci, dok obradive površine (s trajnim usjevima kao što su vinogradi, maslinici i voćnjaci) pokrivaju znatan dio središnje i južne Europe. Sve to odraz je prirodnih okolnosti i stoljeća korištenja tla, te, posljedično, utječe

na vrstu gospodarskih aktivnosti koja se može obavljati na tom prostoru i, samim time, na zapošljavanje.

Izazovi i mogućnosti planinskih i šumskih područja

Ključne izazove planinskim područjima predstavljaju njihova relativna udaljenost, nedostatak infrastrukture, potreba za korištenjem strojeva ovisno o nagibu terena te činjenica da su rijetko naseljena; no niti u svim planinskim područjima EU-a situacija nije ista. Razlika se odražava u prosječnom dohotku kućanstva – u planinskim područjima EU-a prosječni godišnji dohodak poljoprivrednog gospodarstva iznosi 13 800 eura, dok u ruralnim područjima bez otežanih uvjeta gospodarstva on iznosi 18 900 eura.

Osim toga, planinska područja izložena su promjenjivijim i težim klimatskim uvjetima i osjetljivija su na posljedice klimatskih promjena.

Tablica 1: Definicije šumskih i planinskih predjela Europe.

Planinska područja

Planinska su područja ona koja obilježava znatno ograničena iskoristivost zemljišta i znatno povećanje troškova pri njegovoj obradi zbog:

- vrlo teških klimatskih uvjeta uslijed nadmorske visine, koji znatno skraćuju vegetacijsku sezonu;
- na manjim nadmorskim visinama, zbog velikih površina koje su ili prestrme za uporabu strojeva ili zahtijevaju uporabu vrlo skupe posebne opreme; ili
- kombinacije tih dvaju čimbenika, kad svako od ograničenja pojedinačno nije tako velik problem, ali njihova kombinacija dovodi do znatnog ograničenja.

Izvor: Europska komisija

Šumska područja

Šuma: zemljište čijih je više od 10 posto pokriveno šumskim pokrovom (ili odgovarajućom površinom svih stabala mjenom u presjeku pri dnu debla) i područje veće od 0,5 km². Stabla bi u zrelosti trebala moći dosegnuti najmanje 5 metara visine.

Ostala šumovita zemljišta: zemljište pokriveno šumskim pokrovom 5 do 10 posto (ili odgovarajućom površinom svih stabala mjenom u presjeku pri dnu debla) sa stablima koja u zrelosti mogu dosegnuti 5 metara; ili pokriveno šumskim pokrovom više od 10 posto (ili odgovarajućom površinom svih stabala mjenom u presjeku pri dnu debla) sa stablima koje u zrelosti ne mogu dosegnuti visinu od 5 metara te prekriveno šibljem i grmljem.

Izvor: Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu i Organizacija za hranu i poljoprivredu.

Očuvanje položaja na tržištu u zahtjevnim gospodarskim prilikama

Iako je smještena u malome selu u nacionalnom parku Lake District na krajnjem sjeverozapadu Engleske, tvrtka Second Nature UK vodeća je engleska tvrtka i robna marka za prirodne i održive izolacijske materijale kojima opskrbljuje građevinske projekte, poput dvorca u Edinburghu i knjižnice Bodleian u Oxfordu. Tvrtka je osnovana prije 10 godina i specijalizirala se za pretvaranje grube ovčje vune, koja se prije spaljivala, u održiv građevinski materijal visoke vrijednosti.

Second Nature UK je putem Cumbria Fells and Dales LAG-a dobio LEADER-ova sredstva za potpore mikropoduzećima za specijalističku tehničku pomoć koja im je pomogla u izradi marketinške strategije. Ta strategija imala je za cilj pomoći plasirati robnu marku Thermafleece u veći broj proizvoda te na nova tržišta.

Izvršna direktorica Second Nature UK-a Chatarine Armstrong kaže: „Vuna je prirodni, sigurni i zdrav proizvod čija se upotreba proširila puno dalje od tradicionalne primjene. LEADER je prepoznao važnost našeg projekta – njegova nam je potpora bila od neprocjenjive vrijednosti.“

Lake District National Park je jako pošumljeno brdovito područje u kojem se nalaze neki od najviših planinskih vrhova Engleske. Ono je također i turistička meka, a pred upravu nacionalnog parka stavljen je zahtjevan izazov uravnoteženja socijalnih, gospodarskih i okolišnih zahtjeva vezanih uz ruralni razvoj.

Više informacija potražite na www.secondnatureuk.com

U nizinskim šumskim područjima često nema takvih problema, no planinske šume manje su gospodarski privlačne zbog loše infrastrukture, otežane sječe i transporta do tržišta. Mogućnosti zapošljavanja su skromne, i u poljoprivrednom sektoru i u sektoru šumarstva. Stopa nezaposlenosti posebno je visoka u perifernim područjima sjevernih i južnih rubova Europe, gdje prevladavaju ili planine ili šume.

S druge strane, strukturne promjene u poljoprivredi u planinskim se predjelima događaju brže nego drugdje. Zajednice u tim područjima prepoznaju koristi koje im donosi zajednička suradnja i otvorene su za inovativne pristupe.

Upravljanje šumama i tлом u planinskim područjima omogućuje stvaranje raznih oblika javnih dobara povezanih sa staništima i bioraznolikošću (43 posto područja NATURA 2000 nalaze se u planinskim masivima, od kojih je 13 posto u šumskim područjima), klimatskim promjenama (gospodarenje ugljikom), gospodarenjem vodama kao i s krajobrazom koji predstavlja važan resurs za razvoj turizma i rekreacije.

ENVIRONMENT AGENCY

Politike

Postoji razlika u pristupu potporama za planinska i šumska područja. Šumarska i drvna industrija jasno su definirane i njima je namijenjen cijeli niz specifičnih mjera. Strategija razvoja šumarstva EU-a i Akcijski plan razvijaju sveobuhvatniji pristup na europskoj razini, a zelena knjiga Europske komisije pod nazivom *Zaštita šuma i informiranje u EU-u: Priprema šuma za klimatske promjene* ponudit će detaljniji uvid u ključnu ulogu šuma u budućnosti. Nedavna analiza potpora Programa ruralnog razvoja aktivnostima vezanim uz šumarstvo (*Početni analitički pregled šumarskih mjera u programima ruralnog razvoja 2007.–2013.*), koju su provele nacionalne mreže za ruralni razvoj u sklopu Tematske inicijative za šumarstvo, pokazuje kako od 88 nacionalnih i regionalnih programa ruralnog razvoja „svi, osim onih na Malti i u Irskoj, uključuju barem neke od šumarskih mjera ili aktivnosti vezanih uz šumarstvo“.

Iako, osim naknade za otežane uvjete zbog posebne klime, ne postoje posebni mehanizmi potpore planinskim područjima, no većina programa ruralnog razvoja nudi razne mogućnosti pomoći planinskim područjima, uključujući i više iznose potpora namijenjenih isključivo tim područjima. Komisijin dokument *Rekordna učinkovitost: nove spoznaje o poljoprivredi u planinskim područjima EU-a*, predstavljen u prosincu 2009. na Konferenciji o planinskoj poljoprivredi u Austriji, svratio je pozornost na potrebe planinskih područja. Komisija je ponovila svoju preporuku zemljama članicama da programi ruralnog razvoja vode računa o potrebama planinskih područja, prvo u okviru izrade srednjoročnih evaluacija, a zatim i u sljedećem programskom razdoblju. Europska agencija za okoliš objavila je 2009. godine izvještaj *Ekološka okosnica Europe: prepoznavanje istinske vrijednosti naših planina* (Izvešće EEA br. 6/2010) u kojem su iznesene informacije vezane uz okoliš potrebne za razvoj i provedbu relevantnih politika.

Mogućnosti zapošljavanja i uključivanja

Povratne informacije dobivene od dionika iz planinskih i šumskih područja upućuju na to da su sredstva programa ruralnog razvoja pomogle razvoju aktivnosti koje su dovele do zapošljavanja jer su omogućile stvaranje dodane vrijednosti sirovinama, razvoj proizvodnog lanca, unaprjeđenje robnih marki i bolju promidžbu te razvoj novih proizvoda i metoda poslovanja. Sve su to aktivnosti koje stvaraju nova radna mjesta.

Brdski biciklizam u šumama južne Škotske potiče otvaranje novih radnih mjesta u turizmu

U mnogim ruralnim područjima Europske unije sve više raste broj brdskih biciklista čija potražnja pokreće razvoj ruralnog turizma. To se dogodilo u i Škotskoj, gdje su značajni iznosi iz fondova Europske unije uloženi u razvoj održive infrastrukture potrebne za bavljenje ovim sportom, pri čemu se vodilo računa o zaštiti osjetljivog okoliša brdskih šuma.

Pravi je primjer mreža biciklističkih staza u južnom području Škotske pod nazivom 7-Stanes Mountain Bike Trails u južnoj Škotskoj. Radi se o mreži staza za brdski biciklizam i povezanih uslužnih djelatnosti u tom kamenitom brdsko-šumskom području koje svake godine privlači više od 400 000 posjetitelja koji lokalnom seoskom gospodarstvu donesu godišnji prihod od oko 11,5 milijuna eura.

Za pokretanje projekta 7-Stanes iskorištena je potpora Europske unije iz prethodnog programskog razdoblja, a u programu ruralnog razvoja se kroz niz LEADER-ovih programa koje sufinanciraju lokalne akcijske grupe pokušavaju povećati gospodarske koristi od tog projekta.

Sredstva iz škotske Četvrtne prioritetne osi omogućuju suradnju privatnih poduzeća

na dugoročnom razvoju gospodarske koristi, a uključuju i razvojne projekte poput zajedničkih marketinških i medijskih aktivnosti. Uz pomoć lokalnih akcijskih grupa razvijaju se i dodatni proizvodi te osmišljavaju razne turističke aktivnosti kako bi se bicikliste potaknulo da se zadrže na tom području i koriste usluge lokalnih poduzeća. Jedan od inovativnih proizvoda jest i projekt "Gostoprinstvo brdskim biciklistima" kojeg je cilj pomoći lokalnim tvrtkama u zadovoljenju potreba takvih gostiju.

Za dodatne informacije o tim projektima lokalnih akcijskih grupa kojima se potiče održivo zapošljavanje u planinskim područjima kontaktirajte LAG-ove:

www.dgcommunity.net/leader

i

www.scottishbordersleader.co.uk

Više informacija o projektu 7-Stanes potražite na internetskoj stranici www.7stanes.gov.uk

Organizacija Euromontana, više-sektorsko udruženje za promoviranje suradnje i razvoja planinskih područja EU-a, provodi aktivnosti koje podižu razinu svijesti vezanu uz planinska područja. Zadatak je organizacije promovirati „živahne planinske zajednice te cjeloviti, održivi razvoj koji doprinosi kvaliteti života u planinskim područjima“. Najvažniji dio Euromontaninih aktivnosti sastoji se u prepoznavanju mogućnosti za gospodarski razvoj planinskih područja, a nakon nedavno završene inicijative EuroMARC došli su do važnih spoznaja.

Potvrđeno je da potrošači poistovjećuju pojam planina s robom određene dodatne vrijednosti te da su potpore programa ruralnog razvoja iznimno važne u

stvaranju dodane vrijednosti, unaprjeđenju proizvodnog lanca i promidžbi prepoznatljive, planinske robne marke. Također, u tijeku su i pregovori s Komisijom vezani uz označivanje poljoprivrednih proizvoda iz planinskih područja te moguće označivanje sirovina i proizvoda proizvedenih i prerađenih u tim područjima.

„Zeleni“ gospodarski razvoj

Tema koja se provlači kroz sve programe ruralnog razvoja jest mogućnost potpore „zelenom“ gospodarskom razvoju u smislu razvoja ekološki prihvatljivih proizvoda, ali i u smislu zaustavljanja klimatskih promjena. Postoje potpore za razvoj (različitih) aktivnosti i turizma, pri čemu su planine i šume važan visokokvalitetni resurs.

Razne vrste potpora osigurane su za pomoć zajednicama u ublažavanju utjecaja klimatskih promjena. One obuhvaćaju mjere za ublažavanje posljedica vremenskih nepogoda kao što su požari, poplave ili suša, koje prijete i prirodnim resursima i djelatnostima poput turizma. Osim toga, šume u velikoj mjeri doprinose obnovljivoj energiji jer se drvo može koristiti kao biogorivo, i to u obliku cjepanica, sjeckanog drveta ili peleta.

I da zaključimo. Program ruralnog razvoja je sredstvo koje zajednicama u planinskim i šumskim predjelima može poslužiti za uvođenje inovacija i osmišljavanje novih radnih mjesta pogodnima za ta područja.

Ostvarivanje rasta kroz proizvodnju ekološkog goveđeg mesa u talijanskom Tirołu

Pokret Spora hrana potaknuo je ubrzano širenje proizvodnje kvalitetnog goveđeg mesa u autonomnoj pokrajini Bocenu. Laugerin (vrsta goveđeg mesa) rezultat je tradicionalnog alpskog sustava poljoprivrede koji okuplja mala poljoprivredna gospodarstva koja se bave proizvodnjom mlijeka i mesa.

Uz pomoć potpore mjere 124 Prve prioritetne osi, čija je svrha potpomoći suradnju u razvoju novih proizvoda, procesa i tehnologija, 30 poljoprivrednika s ukupno 100 grla goveda slijedili su kriterije kvalitete ekološke proizvodnje mesa, što proizvodima dodaje do 30 posto vrijednosti, i stvorili razne kvalitetne ekološke mesne proizvode poput kobasica, gulaša i umaka *bolognese*.

Oznake *ekološka* i *spora hrana*, povezivanje proizvoda s lokalnim područjem i alpska siva goveda pomogli su stvaranju dodane vrijednosti. Njihovi se proizvodi danas prodaju restoranima i neposredno potrošačima.

FUNDATIA ADEPT TRANSILVANIA

“ **Europljani su davno shvatili da naše šume osiguravaju ekološke, društvene i gospodarske funkcije i koristi.** ”

Profesorica Jacqueline McGlade, izvršna direktorica Europske agencije za okoliš

“ Komparativna prednost pojma 'planina' u pogledu kvalitete mora se istražiti različitim strategijama: postojeće oznake kvalitete, kao i oznaka za ekološke proizvode, dio su mogućih strategija, ali njih treba unaprijediti i dopuniti drugim oznakama, karakterističnima za planine, kako bi se zaštitilo korištenje pojmova vezanih uz planine. ”

Euromontana

FORESTRY COMMISSION

Povećanje energije proizvedene od biomase u Njemačkoj

Tematska inicijativa nacionalne mreže za ruralni razvoj ustanovila je da je u program ruralnog razvoja u Hessenu u Njemačkoj, u sklopu mjere 321 (Temeljne usluge za gospodarstvo i ruralno stanovništvo), uključena i podmjera Objekti za korištenje energije i recikliranje materijala biomase kojom se podupiru različiti projekti za povećanje količine energije proizvedene iz biomase uključujući:

- elektrane na biomasu, kombinirana postrojenja za proizvodnju toplinske i električne energije;
- sustave grijanja na drva za središnju opskrbu kapaciteta najmanje 50 kW;
- sustave za lokalno grijanje;
- istraživanja i razvoj projekata, pilot-projekata i studija izvedivosti.

Potpora se daje isključivo lokalnim razvojnim strategijama i njezin je cilj pomoći otprilike 152 postrojenja i 35 pilot-projekata.

Korisne poveznice

Euromontana: www.euromontana.org

EuroMARC: www.mountainproducts-europe.org

Strategija i akcijski plan za šumarstvo Europske unije: <http://ec.europa.eu/agriculture/fore/>

Confederation of European Forest Owners (Udruženje vlasnika šuma Europe): www.cepf-eu.org

Europski forum za zaštitu prirode i pastoralizam (eng. kratica EFNCP): www.efncp.org

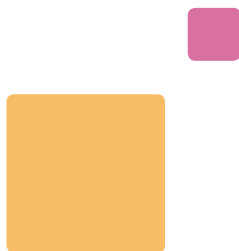
Zelena knjiga Zaštita šuma i informiranje u EU-u: Priprema šuma za klimatske promjene:
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/207>

EM RR-ova Tematska inicijativa o šumarstvu NMRR-a: http://enrd.ec.europa.eu/national-rural-networks/joint-nrn-activities/nrn-forestry-thematic-initiative_en/en/nrn-forestry-thematic-initiative_home_en.cfm

Europska agencija za okoliš: <http://www.eea.europa.eu/publications/europes-ecological-backbone>

Priča o uspjehu: istraživanje
posebnosti i prednosti ruralnih
područja radi stvaranja novih
radnih mjesta

EVA CARLSSON

Privučeni seoskim načinom života, nova generacija poduzetnika nalazi nove vrijednosti u imovini i resursima ruralnih krajeva i stvarajući prilike za zapošljavanje, ostvarivanje dohotka i udahnuju novi život u ruralno gospodarstvo.

Kada se u proljeće 2003. godine Tanya Hultman zaputila iz Kristianstada na jugu Švedske prema svome novome domu u sjevernoj pokrajini Norrbottenu, zapanjila se kada je shvatila da većina prometa ide u suprotnome smjeru. To je nije obeshrabrilo i nastavila je put. Željela je iskoristiti priliku koju je stvorilo sveopće napuštanje ruralnih područja, otvoriti malo poljoprivredno gospodarstvo i ostvariti dugo željen san o novome životu na selu.

„Prvo nas je privukla cijena zemljišta, koja je bila znatno niža od one na jugu Švedske“, objašnjava gospođa Hultman. „Ali jako nam se sviđala i mirna seoska sredina, idealna za podizanje naše dvoje djece.“

Gospođa Hultman i njezin suprug kupili su zemljište površine 6 hektara blizu grada Piteå i osnovali gospodarstvo *Alterdalesn Morötter* za uzgoj i distribuciju mrkve na lokalnom tržištu. Unatoč tome što je pokrajina Norebotten prilično udaljena i rijetko naseljena (7,3 stan./km²), svih 7 godina posao je išao sve bolje i bolje.

„Bili smo iznenađeni“, prisjeća se gospođa Hultman. „Od samog početka nismo mogli zadovoljiti potražnju. Naša je

mrkva nešto skuplja od konkurentске, ali ljudi su spremni platiti malo više za kvalitetni domaći proizvod. U razdoblju od 2003. do 2008. godine površinu na kojoj uzgajamo povećali smo 8 puta, sa 1 ha na 8 ha, no kako je potražnja i dalje rasla, morali smo smisliti i druge načine za povećanje proizvodnje.“

Uz pomoć potpore iz projekta *Grön Framtidsgård (Zelena gospodarstva budućnosti)*, *Alterdalesn Morötter* krenuo je 2008. godine u potragu za lokalnim kooperantima. Potpisali su ugovor s tri lokalna poljoprivrednika. *Alterdalesn Morötter* udvostručio je proizvodnju, a Tanya se posvetila poslu čije je vođenje sada zahtijevalo puni radni tjedan. Ugovorna suradnja pomogla je održivosti kooperantskih gospodarstava, a na jednoj od njih otvoreno je novo radno mjesto.

Porast zapošljavanja u rubnim seoskim područjima

Alterdalesn Morötter dobar je primjer kakav potencijal za otvaranje novih radnih mjesta leži u perifernim ruralnim područjima, koja imaju najnižu stopu zaposlenosti u Europskoj uniji.

Inovativnim proizvodima (testiranje i odabir sorti mrkve koje su prilagođene lokalnoj klimi), naglaskom na kvalitetu i neposrednom distribucijom na lokalno tržište, tvrtka je uspjela otvoriti radna mjesta za lokalno stanovništvo i osigurati im dohodak. Ovim se poslom nećete obogatiti, ali on omogućuje ljudima na selu da zarade za život, naglašava gospođa Hultman.

Priča obitelji Hultman ističe i potencijal koji leži u korištenju lokalnih prednosti i inicijativa, poput nižih cijena zemljišta i sredina koje mogu biti privlačne mladim obiteljima, da bi se suprotstavilo trendovima starenja i „maskulinizacije“ koji pogađaju mnoga udaljena ruralna područja Europe.

Što se tiče budućnosti zapošljavanja u ruralnim područjima, gospođa Hultman ima sasvim jasan stav. „Mislite na hranu!“, savjetuje bez oklijevanja. „Ljudi će uvijek morati jesti. Sve se više ističu opasnosti od klimatskih promjena te važnost zdravlja, pa doista vjerujem da će se tržište kvalitetnih domaćih proizvoda nastaviti širiti. Otkad sam, prije sedam godina, pokrenula posao, potražnja je eksplodirala.“

Grön Framtidsgård (Zelena gospodarstva budućnosti) u Švedskoj

Grön Framtidsgård, projekt koji financira Švedski program ruralnog razvoja (2007.–2013.), pomogao je da više od 150 osoba pokrene nova poduzeća u ruralnim područjima. „Među poljoprivrednicima u Norrbottenu i Västervottenu zavladao je pozitivni duh“, pojašnjava Håkan Stenmark, voditelj projekta u sindikatu poljoprivrednika, LRF Västervotten, korisnik projekta. „Željeli smo to iskoristiti kao pozitivnu pokretačku snagu.“

Gospodin Stenmark je s kolegama posjetio poljoprivrednike koji su imali ideje za razvoj i širenje djelatnosti i osmislili su posebne oblike potpore koji će odgovoriti na njihove potrebe. Gospodin Stenmark smatra da Norrbotten i Västervotten posjeduju resurse za kojima vlada, i vladat će, velika potražnja. Međutim, prema njegovom mišljenju, za uspjeh su presudni bolje poznavanje tržišta i tješnja suradnja s općinskim vlastima.

„Poljoprivrednici su tradicionalno nevidljivi kao poslovna kategorija. Ali, budući da sve više njih ulaže u komplementarne aktivnosti, važno je iznova definirati odnos s lokalnim vlastima“, zaključuje.

Kombinacija poljoprivrednih i drugih aktivnosti

Uspjeh Tanye Hultman u prepoznavanju i odgovoru na potražnju tržišta omogućio joj je da razvije isplativo gospodarstvo i stvori održiva radna mjesta u poljoprivrednom sektoru. No budući da je zaposlenost u tom sektoru u Europi i dalje u padu, a broj povremeno zaposlenih poljoprivrednika u porastu, sve važniji postaju drugi izvori poslova i dohotka na gospodarstvima i izvan njih.

T. HUDSON

Grijanje na bioplin i elektrana u alpskom dijelu Italije

U općini Sand in Taufers u Južnom Tirolu (Italija) lokalni poljoprivrednici osnovali su zadrugu kako bi iskoristili potencijal obnovljivih izvora energije i na taj način upotpunili prihode svojih gospodarstava i otvorili nova radna mjesta. Zadruga je prvo pokrenula pogon za pretvaranje viška tekućeg gnojiva u bioplin, a trenutčno dobiva potporu iz regionalnog programa ruralnog razvoja (2007.–2013.) za razvoj kombiniranog postrojenja za proizvodnju toplinske i električne energije koje će pokretati biogorivo, te za njegovo povezivanje na distribucijsku mrežu.

„Djelatnost koja trenutačno donosi gubitke pretvorit će se u financijski isplativ posao koji značajno doprinosi održivosti lokalnih gospodarstava“, navodi Helmut Pinggera, voditelj Lokalne akcijske grupe Valli di Tures ed Aurina koja sufinancira projekt. „Priroda poljoprivredne djelatnosti u ovim područjima takva je da proizvode više tekućeg gnojiva nego što mogu

iskoristiti na obradivim površinama. Uz pomoć nove elektrane taj će se višak učinkovito iskoristiti, a poljoprivrednici će prodajom toplinske i električne energije dobiti i dodatni izvor prihoda“, nastavlja Pinggera.

Općina je pristala otkupiti 70 posto proizvedene toplinske i 95 posto električne energije, što će elektrani osigurati održivost i omogućiti solidni temelj za budući rast. Inicijalnu ideju za pokretanje projekta dao je načelnik općine Helmuth Innerbichler, koji je vidio mogućnost za osiguravanje održivijih izvora energije za javne zgrade u općini.

Gospodin Pinggera ponosi se što će novac koji je nekoć odlazio iz lokalnog gospodarstva pomoći u održavanju broja radnih mjesta za mještane. No naglašava kako je za zadržavanje ljudi u ruralnim područjima potrebno više od otvaranja novih radnih mjesta. „Pokretač razvoja je obitelj. Zbog toga na selu trebamo vrtiče i škole. Dokle god postoje škole, obitelji će ostati; dokle god ima obitelji, bit će i kuća; dokle god ima kuća, bit će i sela itd.“

Priprema za rad na selu

Međutim, za ruralna područja još veću važnost imaju škole i proces obrazovanja. Analiza obrazovanja u Europskoj uniji ukazuje na značajni „nedostatak“ obrazovanja među radnom snagom u ruralnim područjima, što predstavlja prepreku razvoju

poduzetništva i korištenju raspoloživih mogućnosti zapošljavanja. Odgovarajuće obrazovanje i osposobljavanje mladih (kao sredstvo borbe protiv iseljavanja) i stanovništva starije dobi (kao sredstvo borbe protiv nedovoljne zaposlenosti) stoga su ključni za svako nastojanje da se poveća zaposlenost u ruralnim područjima.

NÜNA MÄNTYNIEMI

Osposobljavanje mladih poljoprivrednika u Valoniji

Savez mladih poljoprivrednika (*Fédération des jeunes agriculteurs*, FJA) iz belgijske regije Valonije dobiva potporu iz regionalnog programa ruralnog razvoja kojom organizira obuku poljoprivrednika, radnika na gospodarstvima te ostalih ruralnih stanovnika koji su u potrazi za poslom. U centru se nude dva tipa osposobljavanja. Prvo se sastoji od pripremnih tečajeva za osobe koje se tek počinju baviti poljoprivrednom djelatnošću. Od kolovoza 2010. godine organizirat će se i tečajevi ekološke poljoprivrede. „Taj se sektor ubrzano širi“, objašnjava Gregory Etienne, predsjednik Saveza. „Tečaj ekološke poljoprivrede velika je novina. Prvi put imat ćemo posebni tečaj posvećen isključivo tom tipu uzgoja.“

Drugi tip osposobljavanja usmjeren je na proširenje proizvodnje i obuhvaća tečajeve iz područja proizvodnje sira, proizvodnje sladoleda, stvaranja prepoznatljive robne marke i promidžbe poljoprivrednih proizvoda te obnovljivih izvora energije. Program ima više od 700 polaznika, a na tečajevima za pokretanje gospodarstava prijavljeno je njih 200-tinjak. „Tečajevi gdje se upoznaje s mogućnostima proširenja proizvodnje postigli su ogroman uspjeh“, komentira gospodin Etienne. „Za njima vlada velika potražnja jer poljoprivrednicima nude mogućnost prijelaza u druge sektore.“

Samuel Van Eesbeek jedan je od polaznika tečaja. On i otac imaju mljekaru u općini Villers-la-Ville, no Samuel se nada da će nakon tečaja moći proširiti djelatnost na izradu sira i sladoleda. „Nalazimo se na prekretnici“, priznaje gospodin Van Eesbeek. „Kako bismo i dalje mogli zarađivati od poljoprivrede, moramo izabrati diverzifikaciju ili povećanje proizvodnje, ili oboje. Držim da je diverzifikacija neophodna. Doista vjerujem da će izravna prodaja postati nedjeljiva od poljoprivredne djelatnosti.“

Sljedeća generacija

Poput mnogih svojih kolega studenata, Samuel Van Eesbeek uvjeren je da može nastaviti zarađivati za život u ruralnom području u kojem je odrastao. Osiguranje generacijskog kontinuiteta ključan je dio svake strategije za održavanje i povećanje zaposlenosti.

Projekt *Maaseutu opettaa* (Učenje iz ruralnih područja), koji se provodi u finskoj regiji Pohjois-Savo, otišao je i korak dalje promičući svijest o različitim zanimanjima, poslovima, mogućnostima obrazovanja i osposobljavanju u ruralnim područjima među učenicima srednjih škola i njihovim nastavnicima.

Prema riječima koordinatorice projekta Niine Mantyniemi, cilj je ohrabriti mlade da pronađu posao na selu, postanu poduzetnici i koriste programe

osposobljavanja vezane uz sektor prirodnih resursa. „Našoj regiji u budućnosti prijete ozbiljna opasnost manjka kvalificiranih radnika i poduzetnika“, kaže gospođa Mantyniemi. „Već smo suočeni s nedostatkom radne snage kao što su kombajneri, šumski radnici, pomoćni poljoprivredni radnici te stručnjaci za izgradnju poljoprivrednih objekata.“

Projekt, sufinanciran sredstvima Finskog programa ruralnog razvoja (2007.–2013.), sada je u trećoj, završnoj godini provedbe i dosad je organizirano 98 različitih događanja u koje je bilo uključeno više od 5 000 sudionika (učenika i nastavnika).

„Jedno od najvećih postignuća projekta jest uspostavljanje suradničke mreže između poduzeća iz ruralnih područja i škola iz regije“, dodaje gospođa Mantyniemi.

Promijena smijera

Diljem Europe postoje brojni primjeri poljoprivrednika i ostalih poduzetnika iz ruralnog sektora koji su uspješno iskoristili lokalne prednosti i posebnosti za stvaranje novih ili održavanje postojećih radnih mjesta. Ta nova generacija pionira otkriva mogućnosti čak i u najudaljenijim predjelima, koristeći nove trendove i tehnologiju i stvarajući nove mreže i partnerstva koja im omogućuju pokretanje uspješnih poslova.

Osposobljavanje i obrazovanje važni su pokretači tog procesa jer sadašnjim i budućim generacijama jamče stjecanje vještina i znanja o korištenju novih mogućnosti, ali i zadržavanju tradicionalnih djelatnosti. Međutim, ključni pokretač poduzetništva i zapošljavanja u ruralnim područjima jest želja ljudi da u tim predjelima žive i podižu djecu. Dostupnost škola, zdravstvene zaštite i ostalih temeljnih usluga tako uvelike utječe na prostornu raspodjelu radnih mjesta i, u konačnici, na uspjeh napora koji se ulažu kako bi se kretanja preusmjerila prema ruralnim područjima!

T. HUDSON

T. HUDSON

Potpoma marginaliziranim
stanovnicima ruralnih područja

Nezaposlenost i socijalna isključenost ozbiljni su problemi u mnogim ruralnim područjima i najjače pogađaju marginalizirane skupine. Te skupine čine starije osobe, osobe odvojene od tržišta rada, slabo plaćene osobe, žene i nacionalne manjine. Programi ruralnog razvoja mogu igrati važnu ulogu u promicanju društva jednakosti i pomoći da ruralna područja postanu bolja mjesta za život.

Ruralna područja u Europi suočena su s brojnim problemima kao što su nepovoljna demografska situacija, niska razina obrazovanja, udaljenost od regionalnih središta te nedostatna prometna infrastruktura. Ti se problemi obično opisuju kao „začarani krugovi“ jer jedna slaba karika nepovoljno utječe na drugu, postupno pogoršavajući stanje cijele ruralne zajednice. Primjerice, niska razina obrazovanja dovodi do niske stope zaposlenosti i, posljedično, više stope siromaštva, što se na kraju negativno odražava na mogućnosti poboljšanja obrazovanja.

„Krasno je, ali se osjećamo kao da su na nas ovdje svi zaboravili. Imamo osjećaj da postojimo jedino na razglednicama, i to je to“ – riječi su žene iz filma *Nedostaci ruralnih područja: pritamjeni glasovi* snimljenog u vrijeme provedbe istoimenog istraživanja Komisije za ruralne zajednice u Engleskoj.

Ti problemi pogađaju određene skupine, vrlo zastupljene u ruralnim područjima, jače nego ostale. Te su skupine starije osobe, osobe odvojene od tržišta rada, slabo plaćene osobe, žene i nacionalne manjine. Politike ruralnog razvoja mogu igrati važnu ulogu u ublažavanju

tih razlika i pomoći da ruralna područja postanu bolja mjesta za život. Različitost problema s kojima su suočena europska ruralna područja potiče različite načine njihovog rješavanja.

U Priopćenju Europske komisije o nediskriminaciji i jednakim mogućnostima (2005)² naglašeno je da Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj djeluje poštujući načela jednakosti i nediskriminacije. Zemlje članice moraju jamčiti da pri provedbi programa ruralnog razvoja nema spolne, rasne, etničke i vjerske diskriminacije ni diskriminacija zbog invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije.

Rješavanje problema nezaposlenosti u ruralnim područjima

Nezaposlenost predstavlja ozbiljan problem u mnogim ruralnim područjima i najviše pogađa marginalizirane skupine (poput mladih i starijih osoba). U *Studiji o siromaštvu i socijalnoj isključenosti u ruralnim područjima*³ koju je 2008.

² http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/c10313_en.htm

³ ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2085&langId=en

godine izradila Glavna uprava za zapošljavanje Europske komisije, naglašeno je kako je mladim ljudima u ruralnim područjima najveći problem isključenost s tržišta rada. „Stvar je u tome da na ovakvim mjestima nema posla, a ako ga i ima, od njega ne možeš zaraditi za život“, komentira mladić iz ruralnog područja Ujedinjenog Kraljevstva. Posljedice nezaposlenosti pojačane su činiteljima poput perifernosti, slabog pristupa obrazovnim ustanovama te problemima vezanim uz sezonsko zapošljavanje. Projekt koji u Irskoj provodi West Cork Partnership namijenjen je nadvladavanju navedenih problema.

Višestruka isključenost: osobe s invaliditetom

Pomoć je najpotrebnija onim osobama koje pripadaju više marginaliziranih skupina. „Na europskom tržištu rada postoji oblik višestruke isključenosti kojoj su izložene marginalizirane skupine (...) Zbog toga se u godinama koje su pred nama moramo više usredotočiti na provedbu odluka, kao i na to ima li raspoloživih sredstava, bilo da je riječ o financijskim ulaganjima ili kvalificiranom kadru“, navodi se u izvješću Akademske mreže europskih stručnjaka za invaliditet

Potpora nezaposlenim osobama u irskom gradu Macroomu

Broj nezaposlenih u gradu Macroomu u West Corku dramatično se povećao od 2008. do 2010. godine. Ta je činjenica potaknula West Cork Development Partnership na pokretanje niza motivacijskih radionica za osobe koje su u potrazi za poslom te one koji žele postati poduzetnici. Pozvali su poznatog motivacijskog stručnjaka koji je savjetovao sudionike kako najučinkovitije osigurati zaposlenje u doba recesije. Na kraju radionice sudionici su zamoljeni da zapišu svoje ciljeve. Jedni su nedavno postali višak radne snage, drugi su se željeli ponovno uključiti na tržište rada jer su im djeca kretala u školu, a neki su netom završili školovanje.

Catherine Dineen je medicinska sestra koja je ostala bez posla. Ona se skrbi za sina koji boluje od autizma i dobro

zna koliko je važan pristup odgovarajućim službama. „Ponekad je teško znati kome se obratiti za pomoć“, tumači. „U Dublinu postoje dobrovoljne organizacije čiji je posao povezati vas s odgovarajućim službama. Međutim, u ruralnim predjelima Irske puno je teže pronaći pomoć. Još uvijek vlada mišljenje kako bi se trebali snaći sami.“

„U kraju u kojem živim dogodile su se mnoge tragedije i ljudi ne znaju kome se obratiti za pomoć“, nastavlja gospođa Dineen. „Željela bih osnovati organizaciju koja bi djelovala u ruralnom području i koja bi mogla odrediti potrebe i osigurati odgovarajuću pomoć u trenutku kad se osoba nađe pred neočekivanom životnom prekretnicom. To što sam postala višak ne smatram krajem. Za mene je to jednostavno nov početak. Ova radionica mi je pomogla da to shvatim.“

“Većina od 650 milijuna osoba s invaliditetom živi u zemljama u razvoju, 80 posto njih u ruralnim područjima, često u uvjetima nezamislivog siromaštva.”

Libor Stloukal, Organizacija za hranu i poljoprivredu

za 2009. godinu⁴. U okviru Slovenskog programa ruralnog razvoja izdvojena su sredstva za program koji bi se trebao baviti rješavanjem ovog problema.

Osim toga, studija *Siromaštvo, nesigurnost, solidarnost u ruralnim područjima*⁵ nedavno izrađena u Francuskoj, pokazala je kako su ruralna područja u neizvjesnoj situaciji zbog gospodarstva i sastava radnog stanovništva, a gotovo svi pokazatelji upućuju na to da je stanovništvo u područjima obuhvaćenima studijom ispod nacionalnog prosjeka u pogledu sudjelovanja u nacionalnom gospodarstvu, prihodima, kvalifikacijama i zaposlenosti.

⁴ <http://www.disability-europe.net/content/pdf/ANED%202009%20Activity%20Report%20Final%2003-06-2010.pdf>

⁵ <http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/094000616/0000.pdf>

Manjinske skupine u ruralnom razvoju

Etničke manjine u ruralnim područjima često pripadaju najisključenijim skupinama. To se posebice odnosi na romsku populaciju u područjima središnje i istočne Europe, ali i drugdje. U travnju 2010. godine Europska komisija prvi je put objavila *Priopćenje o integraciji Roma*. U dokumentu se određuju glavni izazovi i razvija ambiciozni program koji bi trebao pomoći učinkovitijem osmišljavanju mjera za uključivanje Roma. Kao što je naglašeno u *Priopćenju*, situacija Roma (približno 10-12 milijuna ljudi) složenija je od situacije drugih etničkih manjina. Istraživanje Agencije Europske unije za temeljna prava iz travnja 2009. godine pokazalo je da je polovina romskih ispitanika najmanje jednom u proteklih 12 mjeseci doživjela diskriminaciju.

U nekoliko zemalja Europske unije radi se na promicanju sudjelovanja romske populacije u programima ruralnog razvoja koji trebaju poslužiti kao sredstvo ublažavanja rizika od socijalne isključenosti i promicanja integracije Roma. Inicijative koje su nedavno pokrenute u tom smjeru obuhvaćaju seminare i radionice koji se u zemljama članicama organiziraju u suradnji s vlastima i predstavnicima Roma, a namijenjeni su širenju svijesti o mogućnostima što ih nude programi i stvaranju neophodnih veza onih koji upravljaju programima na nacionalnoj razini i potencijalnih dionika iz romske zajednice. U tom je smislu u Mađarskoj (rujan 2010. godine) i Rumunjskoj (listopad 2010. godine) održan niz sastanaka na visokoj razini nazvanih *Doprinos fondova Europske unije integraciji Roma*. Nakon dva sastanka na regionalnoj razini u Cluju i Iași, u Bukureštu održan je

Potpora osobama suočenima s višestrukim isključenjem u Sloveniji

Osobe s invaliditetom suočene su s velikim izazovima u pronalasku posla. Danas, u vrijeme krize, kada i oni bez invaliditeta ostaju bez posla, situacija je još gora. Smanjena radna sposobnost dodatni je čimbenik zbog kojeg poslodavci ne žele osobe s invaliditetom. Da bi riješila taj problem, Vlada Republike Slovenije usvojila je *Akcijski program za osobe s invaliditetom 2007.–2013.* kojem je cilj zajamčiti osobama s invaliditetom promoviranje, zaštitu i ostvarivanje ljudskih prava te poticati poštovanje njihovog dostojanstva.

Cilj projekta, koji u okviru Slovenskog programa ruralnog razvoja financira lokalna akcijska grupa Obsotelje i Kozjansko, jest unaprijediti mogućnosti za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Kao dio projekta prikupljene su korisne informacije o nezaposlenim osobama s invaliditetom – njihova dob, naobrazba, stupanj invaliditeta, ograničenja koja imaju vezano uz radnu sposobnost. Ciljana skupina bila je zamoljena ispuniti upitnik o temama vezanim uz njihove potrebe, sposobnosti, motivaciju za rad, radno iskustvo i vještine.

Kao rezultat projekta pripremljena je studija o mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom i tiskana promotivna brošura. Prikupljeni podaci su analizirani i poslužiti će kao temelj za daljnje aktivnosti integracije osoba s invaliditetom na tržište rada.

Potpora Romima u LEADER-ovom području BÜKK-MAKK u Mađarskoj

Jedan od temeljnih ciljeva LEADER-ovog područja BÜKK-MAKK u Mađarskoj jest što bolja integracija Roma koji čine oko 15 posto lokalnog stanovništva. Strategija lokalnog razvoja nastoji objediniti cilj povećanja upotrebe energije od biomase s potporom za zapošljavanje najviše marginaliziranim skupinama. Cilj inicijative *ROMAVIRKA* jest osigurati alternativne izvore dohotka najugroženijim romskim zajednicama promoviranjem njihovog uključivanja u proizvodnju bioenergije. Dio inicijative jest sakupljanje i ponovna upotreba otpada s lokalnog područja.

Tijekom razgovora s predstavnicima Roma članovi BÜKK-MAKK-a shvatili su da nemaju dovoljno znanja o lokalnim romskim zajednicama. Zbog toga je organizirana obuka članova Lokalne akcijske grupe na kojoj su sudjelovali predstavnici Roma radi što boljeg upoznavanja s romskom kulturom, načinom života, ponašanjem i problemima s kojima su suočeni. Tijekom obuke predstavnici Roma objasnili su kako je „Romima svojstveno to da ne mogu razmišljati daleko u budućnost. Podrijetlo takvog ponašanja valja tražiti u romskoj povijesti: zbog siromaštva, uobičajene depriviranosti te preživljavanja iz dana u dan Romi mogu brinuti jedino o današnjem danu i iskoristiti ga na najbolji mogući način.“

U kolovozu 2009. godine članovi Lokalne akcijske grupe jednoglasno su prihvatili dva projekta Prikupljanje i sustavno korištenje krutog otpada u zajednici te Energetski kutići u romskim zajednicama. Lokalna akcijska grupa podnijela je upravnim tijelima zahtjev da pripreme opsežno istraživanje o situaciji romske populacije na području na kojem djeluje LAG. Lokalna akcijska grupa namjerava poslati pozive za podnošenje projektnih prijedloga osmišljenih za Rome na temelju spoznaja te studije.

nacionalni sastanak na visokoj razini. Njihov je cilj bio poboljšati korištenje različitih fondova Europske unije, uključujući strukturne i kohezijske.

U Bugarskom programu ruralnog razvoja naglašava se potreba za ciljanim informacijskim kampanjama o raznim oblicima potpora koji se nude u sklopu Programa kako bi se pokušalo doprijeti do izoliranih skupina poput romskih zajednica. Slična se potreba naglašava i u Mađarskom programu ruralnog razvoja, a očituje se i u strategiji Lokalne akcijske grupe BÜKK-MAKK.

Diverzifikacija ruralnih zajednica

U studiji pod nazivom *Selo kao mjesto ekskluzivnog življenja? Socijalna uključenost i obnova u ruralnim područjima*

provedenoj u Ujedinjenom Kraljevstvu, zaključuje se da „mnoga ruralna područja sve više pokazuju ekskluzivnija, u smislu da si samo imućniji ljudi mogu priuštiti život na selu. U ruralna područja doseljavaju bogatije, a iz njih se iseljavaju siromašnije osobe“. Fenomen gentrifikacije uočen je u mnogim predjelima ruralne Britanije jer se imućniji sele na selo i istiskuju one slabijeg imovinskog stanja, u prvom redu nadmetanjem za povoljnije cijene stambenog prostora.

Kako to na dojmljiv način govori uvodna pjesma filma *Pritajeni glasovi*: „I kućica od crvene cigle gdje sam rođen sada je prazna kuća za odmor/ Većinu godine tamo nikog nema, selo je mrtvo i nikoga nije briga/ Sad živimo na rubu grada/ Nismo navraćali otkad je zatvorena pivnica/ Obitelj jednog čovjeka plaća za viziju seoskog života drugog.“

U Švedskom programu ruralnog razvoja ponuđen je jedinstven pristup

diverzifikaciji ruralnih zajednica i uključivanju marginaliziranih skupina. Prema Programu, problem leži u tome što su „mladi, žene, a posebice stranci, podzastupljeni u poljoprivrednom i šumarskom sektoru kao i u rijetko naseljenim ruralnim područjima Švedske. Te su skupine građana podzastupljene i u regionalnim i lokalnim procesima vezanim uz probleme ruralnog razvoja.“

Zbog toga Švedski program ruralnog razvoja želi poboljšati integraciju ovih skupina i unaprijediti jednakost spolova. U izvješću Ministarstva poljoprivrede navodi se kako „migracije dovode do priljeva važnog ljudskog potencijala i povećava mogućnosti za razvoj poduzetničkog sektora. Raznolikost stvara potencijal. Zbog toga je od ključne važnosti prepoznati prepreke i poduzeti mjere da ih se otkloni ili ublaži kako bi se mogla sagledati demografska zbilja Švedske.“

CHRISTINA MILE N JACOBSSON

Integracija imigranata u ruralne predjele Švedske

Današnju Švedsku karakterizira etnička raznolikost. Ljudi koji naseljavaju Švedsku podrijetlom su iz 200-tinjak zemalja, a u nekim se dijelovima zemlje govore razni jezici. Većina stranaca živi u urbanim područjima i slabo su zastupljeni u švedskim selima.

Većina stranaca ima negativnu predodžbu o ruralnim područjima i boje se života na tim prostorima. „Za mene je priroda opasno mjesto na kojem želim provesti što manje vremena kako bih izbjegao divlje zvijeri, napade pobunjenika i druge opasnosti“, naglašava jedan imigrant. Cilj tematske radne skupine o integraciji, osnovane u sklopu Švedske mreže za ruralni razvoj, jest izmijeniti takve i slične predodžbe imigranata o ruralnim područjima te pomoći njihovoj integraciji.

Marianne Barrljung, voditeljica projekta i Tematske radne skupine o integraciji, u okrugu Västa Götlandu pokrenula je projekt *Zelena integracija u ruralna područja*. Odavno je uvidjela potrebu za boljom integracijom imigranata u ruralna područja, a pokretanje inicijative omogućio joj je Švedski program ruralnog razvoja. „Glavna zadaća ovog projekta jest stvoriti prostore za suradnju privatnog, civilnog i javnog sektora u društvu, čime će se stvoriti mogućnosti da imigranti otkriju selo i sektor zelenog poduzetništva“, navodi gospođa Barrljung.

U okrugu Västa Götlandu uspostavljena je mreža stotinjak ljudi koji surađuju na širenju svijesti o uključivanju imigranata. Nadalje, osposobljeno je 36 „vodiča za imigrante“ te uspostavljena suradnja s poduzetnicima koji će osiguravati praktičnu obuku. „Ovaj je projekt svojevrsno buđenje“, dodaje gospođa Barrljung. „Poslužio je kao poticaj drugima u području da pokrenu slične inicijative.“

Korisne poveznice

Komisija za ruralne zajednice:
<http://ruralcommunities.gov.uk/disadvantage-study/>

Priopćenje o Romima u Europi (Europska komisija):

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/121>

Izvešće o situaciji na tržištu rada osoba s invaliditetom u europskim zemaljama i provedbi politika zapošljavanja (2009):

<http://www.disability-europe.net/en/themes/Employment/Employment%20reports%20overviewEN.jsp>

Tematska radna skupina o integraciji (Švedska)

<http://www.landsbygdsnatverket.se/huvudomraden/omnatverket/tematiskaarbetsgrupper/integration.4.424d259d1214272440980003198.html>

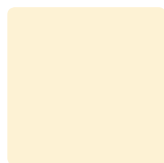
Studija o selu kao mjestu ekskluzivnog življenja: *Socijalna uključenost i obnova u ruralnim područjima*

<http://www.jrf.org.uk/publications/exclusive-countryside-social-inclusion-and-regeneration-rural-areas>

Razumijevanje ruralnih područja

Unaprijeđivanje uključivanja
i mogućnosti zapošljavanja
putem LEADER-ova pristupa

Politikom ruralnog razvoja obuhvaćeno je više od 56 posto stanovnika koja žive u ruralnim područjima 27 zemalja članica Europske unije. Sredstva namijenjena za LEADER-ov pristup ruralnom razvoju služe za podupiranje projekata lokalnih akcijskih grupa u cilju rješavanju prepoznatih zajedničkih problema.

Njegovanjem partnerstva te učenjem od iskustava drugih područja i suradnjom s njima, LEADER-ov pristup osigurava učinkovitu potporu nezaposlenima i marginaliziranim skupinama. Poticanjem pristupa cjelovitog razvoja vještina u ruralnim i područjima s teškoćama u razvoju može se osigurati rad na projektima i kratkoročno zapošljavanje, što će otvoriti pristup zapošljavanju s punim radnim vremenom. Međutim, problem je kako proširiti primjenu ovih inovativnih pristupa i općih načela koji mogu doprinijeti boljoj provedbi svih osi na razini Europske unije te kako pojačati suradnju nove i veće mreže lokalnih akcijskih grupa.

Globalna gospodarska kriza suočila je programe ruralnog razvoja, a posljedično i LEADER, sa sve većom potrebom za iznalaskom inovativnih pristupa koji će osigurati smanjenje rasta nezaposlenosti. Međutim, slabljenje gospodarstva otvara mogućnosti za rast jer izravna ulaganja LEADER-a i drugih programa društvenog uključivanja, usmjerena kroz postojeća lokalna partnerstva, mogu obnoviti i diversificirati gospodarsku bazu ruralnih područja i područja s razvojnim problemima.

Uloga umrežavanja i razmjena dobre prakse

Njemački model zapošljavanja, najavljen 2004. godine na LEADER-ovom međunarodnom projektu u suradnji s Lokalnom akcijskom grupom u sjevernonjemačkoj regiji Wesermarschu, potaknuo je novu inicijativu vezanu uz zapošljavanje koju je pokrenula vodeća partnerska tvrtka na jugu Irske, a koju će provoditi postojeća partnerstva lokalnih akcijskih grupa. *South & East Cork Areal Ltd (SECAD)* pokrenut će Supported Training & Employment Partnership (Partnerstvo za obuku i zapošljavanje), takozvani STEP-pristup, utemeljen na njemačkom modelu *Zait und service*, Z&S, neovisne neprofitne tvrtke osnovane u prvom redu za zapošljavanje osoba koje su nedavno ostale bez posla.

Tvrtka je pokrenuta s namjerom da nezaposlenim osobama osigura posao u lokalnim tvrtkama na razdoblje od 12 do 36 mjeseci, uz očekivanje da će one nakon toga dobiti stalno zaposlenje. Model je osmišljen u Njemačkoj kako bi se izbjegla dugotrajna ovisnost o socijalnoj pomoći. Lokalni poslodavci bili su skloni zapošljavati radnike preko takvih tvrtki jer im je ugovor istjecao za 24/36 mjeseci, pa se više od 85 posto radnika uspješno

zaposlilo u privatnom sektoru i tako je spriječena njihova ovisnost o socijalnoj pomoći. Većina tih radnika zadržana je na poslu i lokalne tvrtke su im ponudile ugovore na dulji rok.

Nakon četiri godine troškovi ulaganja u Z&S tvrtke bili su tek neznatno veći od iznosa socijalne pomoći koji bi se isplatio nezaposlenima u tom razdoblju. Kada bi ih se moglo izmjeriti, posredni „uštedeći“ troškovi, u smislu brige za marginalizirane skupine poput brige za mentalno zdravlje i sl., bili bi značajni.

Na temelju svega navedenog, SECAD je predložio model STEP kojim namjerava koristiti jedinstvenu poziciju i umreženost lokalnih akcijskih grupa diljem Europe kao platformu za strategiju zapošljavanja. To bi moglo olakšati otvaranje novih radnih mjesta ondje gdje su lokalne akcijske grupe razvile pozitivne odnose i dobre veze s privatnim sektorom, socijalnim sektorom ili ugovoreno pružanje usluga na lokalnoj razini.

Inicijativa u njemačkom Wesermarschu pokazuje da brže uključivanje u aktivnu sredinu u kojoj se osoba može ostvariti, čak i kada plaća nije puno veća od iznosa socijalne pomoći koju bi dobivala, a rad koji obavlja uglavnom je manualan

ili zahtijeva tek temeljne vještine, ima pozitivan učinak na samopouzdanje i sigurnost u dobivanje novog radnog mjesta kada se za to ukaže prilika. To dokazuje da je od presudne važnosti rana intervencija na tržištu rada.

Predsjednik uprave SECAD-a Ryan Howard pojašnjava: „Vjerujem da LEADER-ova struktura lokalnih akcijskih grupa omogućuje idealnu platformu za osmišljavanje kreativnih i inovativnih odgovora i akcija na izazove koji nas okružuju... Lokalne akcijske grupe imaju poseban položaj u ruralnom razvoju. Svojim aktivnostima pomažu lokalnim zajednicama i privatnom sektoru da osmisle i ponude usluge potrebne javnom sektoru i tržištu. U razvoju modela STEP uzimali smo dijelove drugih metodologija ili modela zapošljavanja za koje smo čuli uz pomoć LEADER-ovog međunarodnog projekta povezivanja, a pokretale su ga udruge u sjevernoj Njemačkoj i Nizozemskoj.“

Razvoj društvenog kapitala

Stanovnici sela Collywestona u regiji Northamptonshire na sjeveru Ujedinjenog Kraljevstva, koje ima 450 žitelja, 2008. godine osnovali su povjerenstvo za prikupljanje i upravljanje sredstvima u cilju zakupa prostora bivše mesnice. Skupina je zatražila potporu iz lokalnog LEADER-ovog programa kako bi otvorili zajedničku lokalnu trgovinu. Voditelj LEADER-ovog programa Mike Oakley: „Dodijelili smo potporu u cilju osiguranja pomoći Collywestonu, a mjesna trgovina bi trebala otvoriti vrata u srpnju 2010. godine (www.collywestonshop.co.uk/).“

Mjesna trgovina će u seoskoj zajednici olakšati život, pogotovo starijim osobama, onima bez prijevoza, ljudima koji žive sami te majkama s djecom.

Jedna od ostalih potpora LEADER-ova programa namijenjenih razvoju mjestima maloprodaje u sjevernom Northamptonshireu bila je ona koju je

dobila mjesna robna kuća za kupnju nekoristišne crkvene prostorije za osnivanje „seoskog centra“ koji bi imao poštu, robnu kuću, prodavaonicu čaja, internetski kafić, bistro i vrtni centar. U drugom gradiću stanovnici su iz istog programa zatražili sredstva za otvaranje kafića koji bi vodila dobrotvorna ustanova. Zbog osiguravanja sredstava za pokretanje ruralnog poduzetništva LEADER je ključan za očuvanje društvenog kapitala te, posljedično, za korištenje potencijala koji leži u područjima s razvojnim poteškoćama.

Gospodin Oakley opisuje LAG Northamptonshire pokrenut u sklopu programa LEADER-a i njegovu razvojnu strategiju naziva *Odgovor na izazove održivog razvoja*. Cilj strategije je iznalaženje mogućnosti lokalnog razvoja koji se temelji na zemlji i razvoju zelene infrastrukture:

- povećanje mogućnosti za razvoj „zelenog“ turizma i slobodnih aktivnosti u ruralnom sjevernom Northamptonshireu;
- pomoć djelatnostima vezanim za zemljište (primjerice, poljoprivrednicima i šumarima), širenje gospodarskih aktivnosti i izlazak na nova tržišta, s posebnim naglaskom na onima koja uključuju energetska efikasnost i niže ispuštanje ugljika;
- proširenje tržišta za prehrambene proizvode i pića domaće proizvodnje;
- pomoć rastu malih lokalnih poduzeća i raznih društvenih inicijativa za pružanje usluga.

„Iskoristit ćemo ovu strategiju da pronađemo način na koji možemo utjecati na politiku vlade i njezine programe te da osiguramo potrebna ulaganja u javni i privatni sektor“, dodaje gospodin Oakley. „Naš je cilj poboljšati gospodarsku situaciju sjevernog Northamptonshirea kroz poticanje turizma, mikropoduzeća i diversifikaciju djelatnosti vezanih za zemlju.“

Razvoj zajednice i socijalna uključenost

Voditeljica projekta Christelle Théâte iz valonske Lokalne akcijske grupe koordinirala je mnoge društvene inicijative pod Četvrtom prioritetnom osi (LEADER-ova os) usmjerene na belgijska marginalizirana područja. Gospođa Théâte ovako opisuje glavne ciljeve svoga rada: „Moj posao u sklopu LEADER-ovog programa svojevrstan je pokretač, motor. Zahvaljujući velikom broju volontera pokrenuti su mnogi projekti i osigurane usluge... Doista treba istaknuti njihovu predanost i spremnost da pomognu. Zajednički pomažemo ljudima kojima je potrebna pomoć. Najčešće su to ljudi u lošem položaju, bilo da se radi o socijalnom, obiteljskom, međuljudskom ili gospodarskom kontekstu.“

Kako bi se riješio problem mobilnosti (pristupa) u marginaliziranim područjima, „prijevozna služba“ pronalazi vozače volontere koji su na raspolaganju odraslima i djeci bez prijevoznih sredstava ili onima koji žive u područjima bez javnog prijevoza. Usluga prijevoza može se naručiti telefonom tri dana unaprijed. Ona često

podrazumijeva prijevoz starijih građana do autobusnih stajališta, supermarketa ili frizera. Postoji i internetska stranica (www.covoiturage.caiaac.be) koja služi povezivanju ljudi koji žele podijeliti troškove putovanja do škole, službenih putovanja ili odlaska na odmor (zajednički prijevoz).

Da bi se najsiromašnijim osobama osigurao pristup kulturnim aktivnostima, osmišljena je usluga „kulturni ambasador“. Riječ je o sniženim cijenama ulaznica za muzeje, kina, kazališta i koncerte. Osobe koje dođu u pratnji vozača volontera za navedene aktivnosti plaćaju 1,25 eura. Pokrenuta je i usluga „javnog pisanja“, svojevrstna imitacija škole, putem koje volonteri nude pomoć u svladavanju pisanja.

Na temelju rezultata ankete o potrebama ljudi starijih od 65 godina provedene 2007. godine, pokrenut je društveni centar za starije osobe i osigurani volonteri koji jednom tjedno posjećuju starije osobe, s njima pripremaju hranu i objeduju te sudjeluju u različitim aktivnostima.

Luc Bouveroux, predsjednik Lokalne akcijske grupe, pun je riječi hvale za

gospođu Théâte. Prema njegovim riječima, ona je zaslužna za poboljšanje kvalitete života stanovnika regija Assesse, Gesves i Ohey: „...to je sada izvrstna i učinkovita usluga... koja daje prioritet starijima, mobilnosti, dostupnosti kulturnih aktivnostima onima u nezavidnoj gospodarskoj situaciji, razvoju mladih i kvaliteti međugeneracijskih odnosa.“

Iz svjedočanstva starice Maxime Fanoupké Comlan iz Laillena koja živi sama može se shvatiti kako inicijativa neposredno djeluje protiv socijalne isključenosti u ruralnim područjima: „Mene su ovi izleti izvukli iz samoće. Susreti s drugim ljudima, viđanje s prijateljima u različitim okruženjima, zajednički smijeh, otkrivanje drugih kultura, razmjena mišljenja, sve je to vrlo dobro. Na tim izletima susrećem druge ljude od kojih učim nove stvari.“

Dagmar Wilisch, voditeljica njemačke Lokalne akcijske grupe Mecklenburgische Seenplatte – Muritz, ističe LEADER-ov projekt namijenjen rješavanju najvećih problema u staračkim domovima čija je provedba počela nakon istraživanja koje

je pokazalo kako više od 700 000 korisnika njemačkih staračkih domova pati od demencije, što stvara dodatne probleme i općenito devalorizira staračke domove.

LEADER-ov projekt socijalnog stanovanja osigurao je apartmane za dementne starije osobe s cjelodnevnom (podijeljenom) izvanbolničkom skrbi. U jednoj nekorištenoj zgradi u Muritzu napravljeni su apartmani za 12 osoba. To pomaže i strategijama lokalnog razvoja jer se prenamjenjuju stare zgrade. Iznos mjesečne naknade je dogovoren, odabrane su pomoćne usluge i dogovorena suradnja.

„Nakon što je uspostavljena mreža za njeгу, važnost projekta nadišla je granice LEADER-ovog područja“, komentira gospođa Willisch. „Kroz ovakvu raspodjelu posla, njegovatelji i dalje imaju veliku odgovornost, ali nemaju opterećenje koje stvara danonoćna skrb. To je značajna pomoć postojećoj strukturi pružanja skrbi koja dozvoljava usklađivanje njege i posla.“

Zaustavljanje odljeva vještina iz ruralnih u urbana područja

Odlazak mladih ljudi iz ruralnih područja velik je problem u mnogim područjima Europske unije. Najčešće je riječ o tome

da se mladi nakon završenog školovanja u udaljenom gradu ne vraćaju u ruralnu sredinu iz koje su potekli, što uzrokuje „odljev vještina“ iz seoskih u gradske sredine. Sve je više različitih ideja za projekte lokalnih akcijskih grupa koji se, između ostalih, bave ovim problemom, a svi su orijentirani na međunarodnu suradnju s partnerima iz nove i veće mreže europskih lokalnih akcijskih grupa.

Lokalna akcijska grupa Ternano iz talijanske regije Umbrije u sklopu svog lokalnog razvojnog plana 2007.–2013. provodi projekt *Inovativno poduzetništvo*. Dok je pisao projekt, njegov se voditelj Paolo Penazzi bacio u potragu za partnerskim lokalnim

akcijskim grupama diljem Europe. Dva glavna cilja projekta su: prvo, ohrabriti mlade da ostanu u ruralnim područjima i osigurati im bolju perspektivu za kvalitetan život i, drugo, proširiti svijest o mogućnostima koje pružaju i tradicionalna, i nova inovativnija zanimanja.

Da bi ohrabrio mlade na sudjelovanje u lokalnim razvojnim politikama, Lokalna akcijska grupa Ternano planira organizirati sastanke i posjete lokalnim tvrtkama s ciljem promicanja poduzetništva i razvijanja odnosa sa školama iz drugih zemalja. Osim toga, namjerava organizirati razmjenu iskustava na seminarima, konferencijama i u kampovima za obuku, a rezultate distribuirati putem promotivnih materijala.

Isabelle Pacilly iz francuske Lokalne akcijske grupe Pays de la Baie du Mont Saint-Michel radi na sličnom projektnom prijedlogu i traži partnerske LAG-ove za suradnju na projektu *Privlačenje mladih u ruralna područja* koji je usmjeren na razmjenu ideja o politikama vezanima uz mlade na ruralnim područjima. Projekt je potaknut odlaskom mladih ljudi iz Donje Normandije.

Projektom se želi prepoznati razloge zbog kojih mladi odlaze i podići razinu svijesti

CHRISTELLE THÉÂTE

mladih ljudi o prednostima i manama ruralnih područja iz kojih potječu. Osim toga, želi im se ukazati na potencijal za razvoj karijere u ruralnim područjima gdje takav potencijal postoji.

Gospođa Pacilly usredotočila se na potencijal za otvaranje radnih mjesta koji postoji u području održivog razvoja i informacijskih tehnologija. Njezino će se istraživanje temeljiti na razgovorima s deset mladih osoba od 15 do 18 godina te nositeljima politika u ruralnim područjima Donje Normandije. Radeći na stvaranju sveobuhvatnog pregleda tamošnjih politika vezanih uz mlade, istražiti će mnoge elemente kao što su

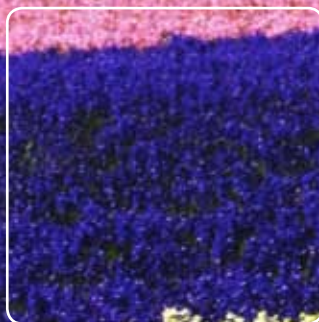
ruralne i društvene aktivnosti, obrazovanje, okoliš i prijevoz itd. Snimit će i kratak film koji će potaknuti raspravu i diljem Europe organizirati susrete s partnerskim lokalnim akcijskim grupama kako bi pokrenula razmjenu spoznaja i iskustava o politikama vezanim uz mlade.

Europska mreža za ruralni razvoj nada se da će objavljivanjem projektnih prijedloga i ugovora na internetskoj stranici potaknuti sudjelovanje partnera i/ili privući zanimanje za osnaživanje međunarodne suradnje u Europskoj uniji, pa i šire. Ta suradnja mora obuhvaćati provedbu zajedničkog partnerskog projekta.

WEGWEISER E. V.

Stanovnici sela – europski građani

Potporna poduzetničkom
duhu žena

Žene mogu uvelike doprinijeti ruralnom gospodarstvu. Berit Nortlander pomogla je u Švedskoj pokrenuti projekt Grogrund koji je pokazao veliko zanimanje žena za pokretanje i širenje poduzeća u ruralnim područjima te otkrio kako podržati taj poduzetnički duh.

Osiguravanjem stručnoga znanja i savjeta, projekt *Grogrund* (kljalistište) pomogao je da žene iz ruralnih područja daju veći doprinos lokalnom gospodarstvu. Uz pomoć projekta, koji se provodio od kraja 2007. do kraja 2009. godine, više od 70 poduzetnica pokrenulo je vlastita poduzeća.

Projekt je nastao kao reakcija na manjak radnih mjesta s kojim su bile suočene žene u ruralnim područjima Švedske. Prema riječima voditeljice projekta Berit Nortlander iz upravnog tijela okruga Västra Götaland: „Žene 'bježe' sa sela i odlaze u gradove, dok one koje ostaju nemaju posla.“

No gospođa Nortlander, koja je dugo držala poduzetničke seminare za žene, u ruralnim područjima vidi razne mogućnosti za stvaranje radnih mjesta i rast. „Važno je podržati i promicati žensko poduzetništvo. Postotak žena na čelu poduzeća još je uvijek nizak u odnosu na broj muškaraca.“

Cilj projekta bio je stvoriti povoljnu poduzetničku klimu i usredotočiti se na osiguranje održivosti daljnjeg života žena na selu. Da bi pokrenuli projekt, organizirani

su cjelodnevni seminari i radionice pod nazivom *Dan inspiracije*. Ta su se događanja ponavljala u pravilnim intervalima tijekom trajanja provedbe projekta. „Bili smo otvoreni prema potrebama žena i projektne aktivnosti osmislili smo u skladu s tim potrebama. Učili smo ih kako pokrenuti vlastitu tvrtku, kako otići u banku itd. Učile su zajedno“, prisjeća se gospođa Nordlander.

Potražnja za tom vrstom osposobljavanja i pomoći uvelike je nadišla očekivanja. „Znali smo da postoji zanimanje među poduzetnicama, ali je potražnja bila puno veća od očekivane. U ruralnom je području teško pokrenuti poduzeće zbog logističkih problema koji nastaju zbog velikih udaljenosti, nedostatka nadzora i loše podrške korisnicima.“

Projekt je okupio poduzetnice iz različitih sektora, od voditeljica hotela do slastičarki. „Na susretima su uspostavljeni poslovni kontakti i stvorena je svojevrsna uzajamna povezanost koja je mnoge od njih uvukla u proces pokretanja i razvoja vlastitog poduzeća“, dodaje Nortlander. Važni rezultat projekta bio je praktični priručnik za vlasnike malih poduzeća u lokalnoj zajednici.

LÄNGSTYKELSEN VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Program savjetovanja

Savjetovanje je bilo važan dio projekta. Gospođa Norlander pojašnjava: „Poduzetnice su se, pojedinačno i skupno, nalazile sa svojim savjetnicima prema tome kojem poslovnom sektoru pripadaju njihova poduzeća (obično se radilo o grupama od 5 do 8 članica koje su se sastajale jednom mjesečno). Sudjelovanje na tim okupljanjima omogućilo je sudionicama projekta da se upoznaju s drugim poduzetnicama te ostvare kontakte u vlastitom sektoru. To je ono što usamljenom ruralnom poduzetniku najviše treba.“

Savjetnici su imali dugogodišnje iskustvo poslovanja u različitim sektorima

i svoje su usluge pružali besplatno. Poduzetnicama su pomagali izraditi poslovni plan za razvoj poduzeća. Grupe za savjetovanje organizirane su za sljedeće sektore: zdravlje i wellness, aktivnosti vezane uz konje, turizam i usluge smještaja, pčelarstvo, prerada hrane na malo, voće i piće, mljekarstvo, vođenje restorana i kafića te dizajn. Tijekom dvogodišnje provedbe projekta, 70 posto sudionica u grupama za savjetovanje i usavršavanje pokrenulo je vlastita poduzeća ili nastavilo poslovati na selu.

Dugoročni učinak

Grogrund je sufinancirao i nekoliko aktivnosti ulaganja poduzetnica. Mnoge od tih inicijativa mogle su se ostvariti samo

zahvaljujući projektu *Grogrund*. 70-ak poduzetnica je kroz projekt započelo, razvilo i uložilo u svoja poduzeća, a 15 njih povećalo ulaganja u svoje poslovanje i prijavilo se za različite oblike potpora institucija lokalne samouprave.

Gospođa Nolandar očekuje da je biti još inicijativa. „Kada si žena poduzetnica, u posao ne krećeš s velikim investicijama. Znamo da će se još mnoge žene prijaviti za različite oblike subvencija i potpora.“

Projekt je imao dugoročni učinak na žene koje su „općenito govoreći napredovale, postale sigurnije u sebe kao poduzetnice i bile bolje pripremljene za posao“. Ipak, gospođa Nordlander smatra da još treba poraditi

Projekt Grogrund

Ciljanu skupinu Grogrunda čine žene svih životnih dobi koje žive na području Västa Götalanda i koje žele:

- razviti poslovne ideje na selu;
- doznati više o pokretanju ili proširenju posla;
- razmijeniti iskustva s drugim poduzećima;
- povećati učinkovitost svojih poduzeća.

Sudionice projekta mogu ostvariti financijsku pomoć za izgradnju novih objekata, nabavu strojeva i opreme, te usluge i troškove povezane s pripremom gore navedenih

investicija. Potpora se ne dodjeljuje za redovne troškove samog poduzeća ili nabavu materijala, investicije u obnavljanje objekata ili opreme ili rabljenu opremu. Pomoć ne uključuje niti kupnju zgrada ili strojeva poput traktora i građevinsku mehanizaciju.

Pomoć je namijenjena proizvodnji i razvoju onih aktivnosti u lokalnoj zajednici ili području kojima će se privući poslovna ulaganja. Projekt podupire aktivnosti ili nove pristupe rješavanju problema koji poboljšavaju kvalitetu života i donose korist većem broju ljudi. Različiti oblici partnerstva, umrežavanje i profesionalni razvoj primjeri su takvih inicijativa.

na zakonodavnom okviru kako bi se olakšalo pokretanje malog poduzeća i, posebice, „stimulirao poduzetnički duh za pokretanje proizvodnje hrane na malo na selu“.

Na svom radnom mjestu u lokalnoj upravi, gospođa Nortlander obavještava lokalne poduzetnike o mogućnostima koje su im nudi Program ruralnog razvoja 2007.–2013, kao što su ekološki

turizam i održivi razvoj. „Pa zar ženama može biti dosadno na selu?“, pita se ona.

Lokalna akcija u Luksemburgu promiče socijalno uključivanje

Jacques Fons voditelj je luksemburške Lokalne akcijske grupe Redange-Wiltz, zadužene za provedbu LEADER-a u dvije od 12 luksemburških općina. Lokalna akcijska grupa Redange-Wiltz uspješno je uvela inovativne pristupe integraciji portugalske zajednice u luksemburško društvo.

U ovom rijetko naseljenom ruralnom području, u kojem se nalazi prvi luksemburški nacionalni park (Naturpark Öewersauer), najviše je ljudi zaposleno u poljoprivredi. Kao i drugdje u Luksemburgu, i ovdje uglavnom ne žive starosjedioci, no ovdje ih je više od prosjeka uobičajenog za Europsku uniju (6 posto od 22 500 stanovnika podrijetlom su Portugalci).

„Kao što znate, ovdje u Luksemburgu živi i radi mnogo stranaca – oni čine više od 40 posto stanovništva“, komentira

gospodin Fons. „Velik postotak stanovnika naše regije došao je tijekom 1970-ih iz Portugala. Problem je što znatni dio prve generacije portugalskih useljenika ne govori luksemburški“, primjećuje.

Luksemburški je materinji jezik dvije trećine Luksemburžana, a potražnja za tečajevima tog jezika je u porastu, posebice zbog toga što su obavezni za sve koji žele dobiti luksemburško državljanstvo. Međutim, nastavlja gospodin Fons, „strancu je vrlo teško govoriti luksemburški u našoj zemlji jer mi

Luksemburžani sa strancima uvijek pokušavamo razgovarati na njihovom jeziku, bilo da je riječ o francuskom, njemačkom, engleskom ili kojem drugom“.

Zbog takvih neobičnih okolnosti Lokalna akcijska grupa Redange-Wiltz odlučila je usmjeriti svoje aktivnosti na rad s ljudima: povećanje ljudskih potencijala obukom i obrazovanjem; promicanje rekreacije, kulture i turizma; te poboljšanje komunikacije među različitim ciljanim skupinama u selima.

LEADER kao putokaz

Kako bi unaprijedili društveno povezivanje i integraciju među starosjediocima Luksemburga i došljacima portugalskog podrijetla, u razdoblju od 2005. do 2007. godine proveden je inovativni LEADER-ov projekt (*De Basto Redange-Wiltzu: regionalni razvoj kroz kulturnu razmjenu*), čiji su nositelji zajednički bile lokalne akcijske grupe Redange-Wiltz i ProBasto sa sjevera Portugala. Suradnja je obuhvaćala aktivnosti koje su se granale u tri smjera: promicanje regionalnih i lokalnih proizvoda; promocija turizma; i, najvažnije, vrlo uspješan prvi, probni tečaj jezika i integracije u Redange-Wiltzu.

Tečaj, prvi te vrste u zemlji, sastojao se od simultanog učenja portugalskog i luksemburškog jezika u koje je bilo uključeno 20 polaznika (po 10 govornika svakog jezika). „Nastava je bila koncipirana tako da se strani jezik kroz učenje uči o kulturi te zemlje, njezinoj povijesti, tradiciji, kulinarstvu i plesu“, nastavlja tumačiti gospodin Fons.

Važan dio tečaja sačinjavale su radionice na kojima su se polaznici podijelili u parove (jedan govornik portugalskoj i jedan luksemburškog jezika) i zajedno išli u kupnju, kuhali, plesali ili igrali igre. „Na tim radionicama sudionici nisu samo praktično otkrivali jedni drugima svoje zemlje. Oni su se i međusobno upoznavali“, dodaje.

Prvi tečaj započeo je u veljači 2006. godine u Wiltzu i trajao je 17 tjedana. Privući polaznike iz portugalske jezične zajednice nije bilo nimalo jednostavno, priznaje gospodin Fons, jer tradicionalne metode

oglašavanja, kao što su plakati ili oglasi u novinama, nisu urodile plodom. Stoga je Lokalna akcijska grupa odlučila doći do potencijalnih sudionika neposredno kroz partnerske organizacije poput Udruženja za promicanje prijateljstva između Portugala i Luksemburga. „Bez lokalnih organizacija, projekt ne bi uspio“, riječi su LEADER-ovog voditelja projekta. Zbog „odličnog“ odaziva u jesen 2006. godine održan je i drugi tečaj, na kojem je sudjelovalo novih 20 polaznika.

„Bili smo vrlo zadovoljni projektom ili barem nekim njegovim dijelovima“, prisjeća se gospodin Fons. „Ali suradnja između lokalnih akcijskih grupa nije mogla biti bolja.“ Zbog različitih interesa dviju lokalnih akcijskih grupa pojavili su se određeni koordinacijski problemi na međunarodnoj razini. Društvena i kulturna integracija portugalskog stanovništva u Luksemburg bila je glavni cilj Lokalne akcijske grupe Redange-Wiltz, dok je LAG ProBasto bio više zainteresiran za promociju svojih regionalnih proizvoda u inozemstvu.

Usprkos tome, gospodin Fons sa zadovoljstvom ističe kako je projekt doprinio razumijevanju među luksemburškim i portugalskim zajednicama i unaprjeđenju integracije manjinskih grupa. „Kreativan stil jezičnih radionica nije doveo samo do razmjene jezičnih vještina nego i do kulturne razmjene u punom smislu te riječi“, ponosno ističe.

Umnažanje učinaka

Tečajevi jezika postali su tako popularni da ih luksemburško Ministarstvo obitelji i integracija planira početi provoditi

na nacionalnoj razini kako bi potaknulo kulturnu integraciju na širem prostoru te osiguralo održivost projekta.

Gospodin Fons objašnjava kako je „u ovom razdoblju LEADER-a ponovno stavljen snažan naglasak na integraciju osoba koje dolaze živjeti u našu regiju. Lokalna akcijska grupa Redange-Wiltz planira u jesen 2010. godine pokrenuti nove tečajeve jezika koji će se temeljiti na znanju stečenom provedbom projekta *Regionalni razvoj kroz kulturnu razmjenu*.

„Sada surađujemo s jednom udrugom u Luksemburgu na nečemu što smo nazvali „integracijski paket“, a partneri su nam općine. Nadamo se da ćemo u sklopu te suradnje pokrenuti nekoliko novih tečajeva na kojima će ljude koji uče luksemburški jezik na praktičnoj razini usmjeravati instruktor koji će biti uz njih tijekom provođenja različitih aktivnosti koje predviđa projekt. Tako bi luksemburški instruktor s polaznicima išao na ručak ili na kavu, u trgovinu ili šetnju i istodobno s njima vježbao luksemburški jezik u stvarnim životnim situacijama (1-2 sata tjedno). To nazivamo „tečajevi s instruktorom“ i trenutno tražimo ljude koji su voljni sudjelovati.“

Gospodin Fons podijelio je s nama neka od načela koje pokušava primijeniti i u radu u Lokalnoj akcijskoj grupi: „Uvijek poštujujte druge kulture i pokušajte stvari sagledati i iz njihove perspektive. Ne gledajte samo svojim očima; pogledajte i zrcalnu sliku, očima stranca koji dolazi u drugu zemlju.“

Nov pristup očuvanju prirode: stvaranje dohotka očuvanjem bioraznolikosti

Edit Pop je koordinatorica projekta Svjetskog fonda za zaštitu divljine (WWF) koji se provodi u Marmuresu na sjeveru Rumunjske. Aktivnosti kojima je na čelu dio su šire inicijative WWF-a pod nazivom *Jedna Europa, više prirode*. Usvajanjem novog pristupa žele se pružiti praktični primjeri gospodarskog razvoja usmjereni na očuvanje i obnovu prirode te na ruralni razvoj.

Ovaj novi pristup posebno je važan za regiju Marmures u sjevernim Karpatima jer se ondje nalazi najveće rumunjsko zaštićeno područje nakon delte Dunava. Ono obuhvaća osam lokaliteta koji imaju različite stupnjeve zaštite - područja u okviru mreže NATURA 2000, UNESCO-ov rezervat biosfere, 17 prirodnih spomenika i nacionalni park Muntii Rodnei.

U regiji žive i mnoge zaštićene vrste, uključujući rijetke i ugrožene ptice grabežljivice, kao što je suri orao (*Aquila Chrysaetos*), te velike mesoždere poput medvjeda i vukova. Marmures se može ponositi i nevjerojatnim kulturnim i prirodnim naslijeđem koje svakako treba očuvati.

Marmures je dobro poznata ruralna turistička destinacija, a posjetitelji privlače tipična drvena arhitektura tradicionalnih sela i netaknuta priroda (planine, subalpski travnjaci te šume hrasta i bukve). Izazov s kojim se suočava gospođa Pop i njezin tročlani tim jest kako očuvati ovo izvanredno naslijeđe i istodobno generirati dohodak.

Gospođa Pop u toj regiji radi od 2004. godine. Razvija mehanizme koji će doprinijeti očuvanju bioraznolikosti, ali i pomoći stvaranju dohotka za ljude. Svoj rad opisuje kao „zadovoljstvo, ali i izazov“. Promicanje koncepta nije bilo lako, pojašnjava, posebice u početku: „Ovo je bila potpuno nova ideja i sami smo otkrivali mnoge stvari. Jedno je ideje razraditi i pripremiti na papiru – ali onda ih treba provesti u djelo i pokrenuti.“

Na temelju bogatog iskustva znala je da uspjeh na terenu ovisi o mnogim čimbenicima koji variraju s obzirom na različite zajednice, lokalna područja i razmišljanja ljudi koji u njima obitavaju: „Ljudi prvo moraju shvatiti potrebu za očuvanjem, a zatim – kroz procese sudjelovanja i konzultacija – učiniti ono što je ispravno.“

Ključni izazov

Zbog toga je prvi veliki zadatak bio uvjeriti lokalno stanovništvo (koje većinom živi u udaljenim planinskim zajednicama) u to da postoje povoljne mogućnosti za stvaranje dohotka te da će te aktivnosti istodobno doprinijeti

očuvanju krajolika. Pritom je znanje lokalnih ljudi bilo od neprocjenjive vrijednosti. Gospođa Pop podrijetlom je iz grada Baia Marea, a više od 10 godina radi u tom divljem planinskom području. Kaže da su joj poznavanje kraja i duboko ukorijenjeni odnosi s lokalnim stanovništvom pomogli izgraditi povjerenje i pridobiti poljoprivrednike za svoj novi pristup.

Poboljšanje uvjeta za ispašu jedno je od najvažnijih dijelova rada u ruralnom razvoju – iznalaženje načina ispaše stoke koji su poljoprivrednicima isplativiji, a istodobno doprinose očuvanju gorskih pašnjaka i tipičnog krajobraza. Zbog zemljopisnih osobina ovog područja – primjerice udaljenosti (željeznička pruga ne postoji, a planinske su ceste često neprohodne tijekom zimskih mjeseci) – u doba komunizma nije provedena kolektivizacija. Posljedično, na tom području nisu osnovana velika gospodarstva i preživjeli su tradicionalni niskointenzivni oblici poljoprivrede. Takva ekstenzivna poljoprivreda, većinom na poluprirodnim staništima pogodnima za ispašu, obično doprinosi očuvanju bioraznolikosti.

Pilot-program

Primjer je pilot-program, provođen u okviru poljoprivredno-okolišnih mjera Europske unije, u cilju uvođenja cjelogodišnje ispaše na visoravni Tatra, području koje je velikim dijelom napušteno. Prema konceptu razvijenom u Danskoj, jedan je mali lokalni mljekar počeo koristiti lokalnu pasminu goveda Hardy (koju je osigurao projekt) za cjelogodišnju ispašu. Umjesto da tijekom zime stoku vraća na gospodarstvo u nizinu, ona je ostajala na visoravni, u zaklonu koji je poljoprivrednik po tradiciji sam napravio od materijala koji je pronašao uokolo.

Ideja je da poljoprivrednik nakon pet godina drugom poljoprivredniku koji ulazi u posao preda onaj broj grla koji je u početku dobio i da će takva kružna shema privući nove ljude u posao. Iako je projekt još u pilot-fazi, rezultati su ohrabrujući i

očekuje se dobivanje certifikata ekološkog proizvoda za goveda, koji će poljoprivredniku donijeti viši dohodak.

Gospođa Pop navodi kako su neka susjedna gospodarstva pristala prijeći s mljekarstva na govedarstvo i da manji broj njihove stoke također pase na nekoć napuštenoj visoravni. S gledišta bioraznolikosti, ona kaže da postoje znakovi poboljšanja u sastavu biljaka, iako je to dugoročna strategija očuvanja koja će zahtijevati i dugoročno praćenje.

Ekološka poljoprivreda se u Rumunjskoj tek razvija. Godine 2009. 240 000 hektara bilo je obrađivano na ekološki način. Ovaj sektor ima trend rasta i, prema riječima gospođe Pop, relativno je jednostavno dobiti certifikat u toj regiji jer tradicionalne poljoprivredne prakse koje se ovdje provode savršeno odgovaraju zahtjevima propisanim za ekološki uzgoj.

Ekološki turizam

Druge inicijative vezane uz ruralni razvoj usmjerene su na ekološki turizam, sektor koji se također savršeno uklapa u kulturno i prirodno naslijeđe regije. Odličan primjer su *Zelene staze Maramutesa* – sustav ekoloških putova koji povezuju zajednice s lokalitetima prirodnog i kulturnog naslijeđa, a kojima se promiču zdrav okoliš i zdrav način života. Prva od zelenih staza jest *Put maramureškog naslijeđa* otvorena 2006. godine. Ona povezuje zaštićena područja i nekoliko sela s tradicionalnom arhitekturom (drvene crkve pod zaštitom UNESCO-a, monumentalno izrezbarena drvena vrata itd.).

I potpore za očuvanje ekosustava predstavljaju inovativni pristup prema kojem se vlasnicima i korisnicima zemljišta plaća za usvajanje održivih praksi. To obuhvaća – a kroz svoju mjeru podupire LEADER

“ ... jedno je ideje razraditi i pripremiti na papiru – ali onda ih treba provesti u djelo i pokrenuti... ”

Edit Pop, koordinatorica projekta WWF-a

– prodaju „zelenih“ proizvoda, uključujući ekološku hranu (govedinu, ljekovito bilje, šumsko voće, gljive) i certificirane drvene proizvode iz visokoočuvanih šuma. To se također odnosi i na zelene usluge poput ekološkog turizma. Lokalni proizvođači dobivaju potporu za svoje proizvode i

usluge i to ih potiče da nastave s praksama koje su neophodne za očuvanje dragocjenih krajolika regije.

Rezimirajući svoj rad na ruralnom razvoju, gospođa Pop kaže kako joj je najveće zadovoljstvo vidjeti da stvari

funkcioniraju. „Imamo ovu tradicionalnu zajednicu koju bismo doista željeli sačuvati i moramo voditi računa o tome da budući gospodarski razvoj bude dobro isplaniran.“

Korisne poveznice

WWF Rumunjska (na rumunjskom jeziku)
<http://romania.panda.org/>

Zelene staze Maramutesa
www.maramuresgreenways.ro/

Europsko istraživanje pomaže
otvaranju perspektiva za
zapošljavanje u ruralnim
područjima: projekt SCARLED

Cilj projekta SCARLED – Strukturna promjena u poljoprivredi i ruralnim sredinama – koji je financiran kroz Šesti okvirni program Europske unije, a koji provodi Leibniški institut za poljoprivredni razvoj u središnjoj i istočnoj europskoj (IAMO), jest poticanje istraživanja strukturnih problema vezanih uz zapošljavanje s kojima su suočene nove zemlje članice.

Jedan od ključnih zaključaka projekta jest da su samoopskrba i polusamoopkrbna poljoprivreda važni pokretači gospodarstva, ali i velika prepreka promjenama u ruralnim sredinama. Upravo iz tog razloga, projekt SCARLED pruža kreatorima politika mogućnost da vide dalje od „uobičajenih procjena tržišta rada“ i bolje razumiju „ljudi iz ruralnih područja koji se i dalje bave poljoprivredom na malim obradivim površinama koje donose ograničeni dohodak“.

Za Europsku uniju i njezine novije zemlje članice polusamoopkrbna poljoprivreda postaje važna u političkom smislu nakon pada Berlinskog zida i poljoprivrednih reformi u postkomunističkom razdoblju u kojem su stvoreni milijuni malih poljoprivrednih gospodarstava. Iako ne postoji usuglašena definicija polusamoopkrbne poljoprivrede, taj se pojam uglavnom odnosi na obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja se poljoprivrednom proizvodnjom bave za vlastite potrebe, a karakteriziraju ga male obradive površine, minimalni proizvodni *inputi* i nizak tržišni udio.

U mnogim je novijim zemljama članicama polusamoopkrbna poljoprivreda glavni oblik poljoprivredne djelatnosti. Podaci Eurostata iz 2007. godine⁶ pokazuju kako

se, prema tržišnom udjelu, 98 posto ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava u Slovačkoj bavi polusamoopkrbnim oblicima poljoprivrednih djelatnosti; u Mađarskoj 83 posto; u Rumunjskoj 81 posto; u Bugarskoj 70 posto, a u Sloveniji njih 61 posto. Do sličnih je podataka Eurostat došao i ispitujući ekonomsku snagu poljoprivrednih gospodarstava (ona veličine do jedne europske jedinice veličine poljoprivrednog gospodarstva određena su kao samoopskrba, a ona veličine do 8 europskih jedinica veličine kao polusamoopkrbna poljoprivredna gospodarstva). Diljem zemalja EU-27 2007. godine postojalo je 6,4 milijuna samoopkrbnih i 4,7 milijuna polusamoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava, što zajedno iznosi 81,1 posto ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava. Međutim, iako je njihov je ukupni udio u korištenom poljoprivrednom zemljištu (KPP) značajan, puno je manji od udjela velikih poljoprivrednih gospodarstava.

Tijekom istraživanja koje je provodila, Sophia Davidova sa Sveučilišta u Kentu utvrdila je kako mnoga polusamoopkrbna poljoprivredna gospodarstva u Europskoj uniji često nailaze na prepreke pri ulasku na tržište i zbog toga ne uspijevaju prodati velik dio svojih prinosa. Glavni su razlozi troškovi poslovanja i činjenica da ne mogu zadovoljiti poljoprivredne standarde i/ili standarde higijene prehrambenih proizvoda. No već je spomenuto da

Projekt SCARLED: ciljevi i aktivnosti

S obzirom na gospodarske i društvene različitosti novih zemalja članica i zemalja EU-15, glavni su ciljevi projekta SCARLED:

- analizirati restrukturiranje poljoprivrednog sektora i društveno-gospodarsku transformaciju ruralnih područja u novim zemljama članicama, s posebnim naglaskom na pet zemalja; primjera iz prakse (Bugarsku, Mađarsku, Poljsku, Rumunjsku i Sloveniju);
- analizirati obrasce „uspješnih primjera“ iz ruralnih područja u odabranim zemljama EU-15 tijekom prethodnih proširenja (Austrija, Irska, nove njemačke savezne pokrajine, Španjolska i Švedska) kako bi se odredile najbolje prakse i stvorile preporuke za nove zemlje članice.

polusamoopkrbna poljoprivredna gospodarstva proizvode hranu za vlastite potrebe i zbog toga što ne raspoložu velikim iznosima gotovog novca, zato što u izoliranim ruralnim zajednicama imaju ograničen pristup svježim proizvodima te zato što njeguju životni stil proizvodnje hrane za vlastite potrebe.

Ipak, unatoč niskim zaradama, polusamoopkrbna poljoprivredna gospodarstva važna su za sprečavanje pojave apsolutnog siromaštva, posebice u novim zemljama članicama koje imaju slabije razvijene društvene mreže, niže produktivno ruralno gospodarstvo i ograničene mogućnosti zapošljavanja izvan poljoprivrednih djelatnosti. Zbog toga Gertrud Buchenreider i Judith Moelles iz Instituta za razvoj

⁶ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/database>

poljoprivrede u srednjoj i istočnoj Europi (IAMO) zaključuju kako polusamoopskrbna poljoprivreda nije rješenje za borbu protiv siromaštva, ali može spriječiti razvoj ekstremnijih oblika siromaštva.

No dok s jedne strane polusamoopskrbna poljoprivreda ima važnu ulogu u sprečavanju ekstremnog siromaštva u ruralnim područjima, ona s druge strane predstavlja prepreku opsežnijim strukturnim promjenama i koči razvoj poljoprivrede. Jedan od najvećih problema u nekoliko novijih zemalja članica jest to što u njihovim ruralnim područjima prevladavaju polusamoopskrbna poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju niskokvalificirani i sve stariji poljoprivrednici, što često stvara prepreke okrupnjavanju posjeda.

Budući da polusamoopskrbna poljoprivreda ne doprinosi gospodarskoj dinamici ruralnih područja, postavlja se pitanje zašto joj javne politike nisu osigurale neophodnu pomoć. Dio odgovora leži u tome što polusamoopskrbna poljoprivredna gospodarstva vrlo često ne zadovoljavaju kriterije za dobivanje potpora. Osim toga, napredak još uvijek priječe administrativni problemi i neriješena porezna pitanja (primjerice u Rumunjskoj), pa 2008. godine tri milijuna samoopskrbkih i polusamoopskrbkih poljoprivrednih domaćinstava nije ispunilo uvjete za dobivanje sredstava. Naravno da treba poraditi na stvaranju konkurentnijeg i unosnijeg sektora poljoprivrede, no gospođe Buchenrieder i Moellers naglašavaju

kako rješenje leži i u „postojećim radnim mjestima u ruralnim područjima, koja nisu neposredno vezana uz poljoprivredu“. Ohrabruje što je istraživanje pokazalo kako je samozapošljavanje izvan poljoprivrednog sektora prepoznato kao moguća prilika, a mnogi se poljoprivrednici usmjeravaju prema sektorima u kojima prepreke nisu velike – primjerice otvaranju trgovina, preradi hrane ili prijevozu. No glavni razlog samozapošljavanja više se temelji na činiteljima koji „guraju“ nekonkurentne poljoprivrednike iz sektora i prisiljavaju ih na traženje drugih mogućnosti, nego na činiteljima koji „privlače“ dodatnu radnu snagu odnosno na temelju potreba tržišta“, što je odraz nedostatka gospodarske dinamike u mnogim ruralnim područjima.

Budući da je usmjeren na izazove s kojima su suočene nove zemlje članice, projekt SCARLED istražio je nekoliko „uspješnih primjera iz ruralnih područja“ EU-15 iz kojih bi se mogle izvući smjernice za buduće politike ruralnog razvoja. Uspješne politike, uz pozitivne unutarnje i vanjske faktore, ključni su pokretači promjena u ruralnim područjima i, iako je kombinacija navedenih elemenata bila različita u svakom pojedinom istraživanom slučaju, uputili su na postojeće trendove te spoznaje koje bi mogli potaknuti konstruktivni razvoj u novim zemljama članicama. Primjerice, irske regije Broader, Midland i Western te njemačka regija Altmark (sjeverni dio Bundesland Saxony Anhalta) kroz snažne su institucije uspjele privući i iskoristiti sredstva Europske unije; austrijski Tirol, španjolska Navarra i

njemački Altmark usvojili su teritorijalne i integrirane pristupe ruralnom razvoju kako bi pomogli širim potrebama ruralnih područja; zajednički pokretač u svim je regijama bio bolji društveni kapital, korištenje pristupa odozdo prema gore te sudjelovanje lokalnih zajednica.

Projekt SCARLED dakle ističe niz političkih rješenja za bolju prilagodbu politike ruralnog razvoja gospodarskom i društvenim kontekstu u kojem djeluje. To znači prepoznati da ne postoji jedinstven model upravljanja ruralnim razvojem te da bi se, kao takve, politike trebale prilagoditi lokalnim potrebama kako bi se izgradili kapaciteti, osnažilo sudjelovanje stanovnika područja i mobilizirali resursi. Osim toga, reformom Zajedničke poljoprivredne politike

trebalo bi se odgovoriti na dinamiku u novim zemljama članicama, što podrazumijeva podršku pribavljanju javnih dobara, pri čemu bi pažnju posebno trebalo usmjeriti na poboljšanje konkurentnosti i na samoopskrbe i polusamoopskrbne oblike poljoprivrednih praksi. Gospođa Davidova vjeruje kako je „potrebno donijeti kreativne političke odluke“ koje će polusamoopkrbnoj poljoprivredi osigurati jasni položaj u budućem integriranom ruralnom razvoju, osnažiti turističke aktivnosti, održive oblike poljoprivrednih praksi te proizvodnju domaćih prehrambenih proizvoda.

Za više informacija posjetite internetsku stranicu programa SCARLED: <http://www.scarled.eu/>

Socijalne usluge na
višenamjenskim poljoprivrednim
gospodarstvima: projekt SOFAR

Socijalna poljoprivreda i dalje pobuđuje interes dionika ruralnog razvoja diljem Europe. Nedavno proveden istraživački projekt došao je do korisnih rezultata u tom polju s ciljem promicanja socijalne uključenosti i poslovnih mogućnosti na višenamjenskim poljoprivrednim gospodarstvima.

SOFAR – socijalne usluge na višenamjenskim poljoprivrednim gospodarstvima – jest istraživački projekt koji se provodio od svibnja 2006. do svibnja 2009. godine, financiran sredstvima Šestog okvirnog programa za istraživanje i tehnološki razvoj Europske unije. Njegov je cilj bio odrediti prijedloge mjera za potporu uvođenju višenamjenske poljoprivrede u svrhu socijalnog uključivanja. Socijalna je poljoprivreda primjer inovativnog odgovora na promjene u gospodarskim strukturama i poveznica između temeljnih problema u svim društvima. Te promjene utječu na poljoprivredu i sektore poput zdravstva, skrbi, obrazovanja i zapošljavanja.

Pojam socijalne poljoprivrede odnosi se na one prakse kojima je cilj promicanje obrazovnih aktivnosti za rehabilitaciju i njegu osoba koji pripadaju skupinama s posebnim potrebama, poput osoba s tjelesnim ili intelektualnim teškoćama, zatvorenika, ovisnika o drogama, malodobnih, imigranata itd. No, te usluge uključuju i rad s djecom i starijim osobama u ruralnim područjima.

„Dodana vrijednost socijalne poljoprivrede jest mogućnost da se ljudi uključe u takvo životno okruženje koje će cijeliti njihove sposobnosti i u kojem će se te sposobnosti moći unaprijediti”,

komentira Francesco Di Iacovo, koordinator projekta SOFAR.

Temeljni ciljevi projekta bili su poduprijeti stvaranje novog institucionalnog okruženja za terapijsku poljoprivredu, upoznavanje liječnika i ruralnih dionika s istraživanjima, približavanje različitih europskih iskustava radi usporedbe te koordinacija iskustava i napora. Konačno, cilj projekta bilo je i stvaranje platforme socijalne poljoprivrede kroz okupljanje ključnih dionika i istraživača ruralnog razvoja koji će osmisliti i pružiti podršku osmišljavanju budućih politika na regionalnim i europskoj razini.

Projekt je provodilo nekoliko europskih organizacija, a uključio je dvadesetak istraživača iz Italije, Nizozemske, Njemačke, Belgije, Francuske, Slovenije i Irske. Bio je podijeljen u četiri faze: istraživanje i analiza, razvoj platformi na razini zemlje ili regije, osnivanje europskih platformi, a završna je faza bila posvećena komunikacijskim aktivnostima i širenju informacija.

U raznim dijelovima Europe poljoprivredne djelatnosti i aktivnosti socijalnog uključivanja već su dugo blisko povezane. Te aktivnosti koje se bave socijalnim uključivanjem obično su izolirane, a pokreće ih, gotovo nevidljivo,

zajednički interes. I upravo je ta nevidljivost uzrok nedostatka definiranog pravnog i institucionalnog okvira za socijalnu poljoprivredu.

Međutim, socijalna se poljoprivreda razvija i postaje sve dinamičnija, ponajviše zahvaljujući većoj pažnji koju joj pridaju različiti dionici. U nekim je zemljama, primjerice u Nizozemskoj, socijalna poljoprivreda toliko razvijena da je postala službeno prepoznata i priznata aktivnost.

Zbog povećanog interesa za korisne učinke prirodnih prostora i poljoprivrednih područja na društvenu, fizičku i psihološku dobrobit ljudi i zajednica, u posljednje vrijeme poljoprivreda i prirodni resursi počeli su se drugačije doživljavati. Zanimljivo je da su zdravstvene institucije potragom za alternativnim načinima liječenja, ukorijenjenima u društveni kontekst, uvelike doprinijele razvoju socijalne poljoprivrede.

Za poljoprivrednike socijalna poljoprivreda znači različite mogućnosti za proširenje njihovih aktivnosti i definiranje društvene uloge u zajednicama u kojima žive. Povezivanje poljoprivrednih praksi i socijalnih usluga može im omogućiti nove izvore dohotka, ali i pomoći razvijanju novih odnosa između stanovnika seoskih i gradskih područja.

Međutim, u većini zemalja, a i na europskoj razini, socijalna je poljoprivreda još uvijek kolaž stvoren na dobrovoljnoj osnovi i aktivnostima koje se pokreću odozdo iz zajednica prema gore, bez podrške posebnih politika i/ili institucionalnog okvira. Očita je potreba za poboljšanjem ponude socijalnih usluga na višenamjenskim gospodarstvima i unaprjeđenjem njihove kvalitete. Stvaranje definiranijeg i stabilnijeg „sustava“ poljoprivrede dugoročan je, razvojni proces s većim brojem dionika koji bi se trebao temeljiti na iskustvima onih ruralnih dionika koji su već krenuli u tom smjeru.

Istodobno, širenjem i „normalizacijom“ socijalne poljoprivrede ne bi se smio izgubiti njezin duh i vrijednosti, poput solidarnosti i odgovornosti, na kojima je utemeljena većina pionirskih projekata. Očito, izgradnji novog institucionalnog okruženja za socijalnu poljoprivredu treba posvetiti puno pažnje, što znači da u dijalog trebaju biti uključeni različiti sudionici, a bivši i sadašnji protagonisti trebali imati posebno aktivnu ulogu.

Što se tiče rezultata projekta, SOFAR je objavio mnoga izvješća, biltene i materijale za novinare u kojima se opisuju i analiziraju osobine socijalne poljoprivrede. Osim toga, kroz projekt je stvorena baza podataka o nositeljima spomenutih aktivnosti, primjerice gospodarstvima i ostalim sudionicima koji se bave socijalnom poljoprivredom na nacionalnoj i regionalnoj razini kao i europske inovacijske strategije. Konačno, pokrenuta je i internetska stranica, tiskana je knjiga i snimljen dokumentarni film u kojima su prikazani primjeri iz prakse.

U drugoj fazi projekta SOFAR pokrenut je sudionički proces. Platforma se temeljila na nacionalnoj odnosno regionalnim platformama u svakoj od zemalja sudionica te zajedničke mreže u Bruxellesu s predstavnicima iz svake od zemalja. Taj je mehanizam osigurao dijeljenje većeg broja informacija i razvoj politika.

Ipak, postoje brojne prepreke koje koče širenje socijalne poljoprivrede, od kojih je najveća činjenica da se socijalna

poljoprivreda ne uklapa ni u koje određeno područje politika; može se reći da obuhvaća nekoliko problema – planiranje, poljoprivredu, socijalne/zdravstvene djelatnosti. Zbog toga ključni dionici u programu svoje politike nerado preuzimaju punu odgovornost za razvoj socijalne poljoprivrede. Nadalje, socijalna poljoprivreda je prilično nepoznat fenomen i postoji velika potreba za podizanjem svijesti i širenjem informacija.

„Da bi se socijalna poljoprivreda afirmirala, potrebno je podignuti razinu svijesti i zajednički pristupiti oblikovanju politika na nacionalnoj i europskoj razini“, riječi su Deidre O'Connor, bivše irske članice projektnog tima i stručnjakinje za socijalnu poljoprivredu Kontaktne službe Europske mreže za ruralni razvoj.

Još ne postoji općeprihvaćena definicija socijalne poljoprivrede, pa se taj fenomen, i korištenje poljoprivrede ili vrtlarstva u društvene/zdravstvene svrhe, i dalje različito naziva (poljoprivredom do zdravlja, terapijska poljoprivreda,

socijalna poljoprivreda, vrtlarska terapija, zeleni programi za socijalnu/zdravstvenu njegu). Da bi se na europskoj razini razvio jasno definiran, postojan i snažan sektor, potreban je zajednički europski stav utemeljen na iskustvu, interesima i spoznajama prikupljenim od ruralnih dionika raznih zemalja članica.

Europska mreža za ruralni razvoj prikuplja te podatke s namjerom da pokaže

na koji način – kroz mreže na nacionalnoj i međunarodnoj razini te usporedbom i širenjem važnih praktičnih iskustava – ruralni razvoj može pomoći razvoju socijalne poljoprivrede.

Rezultati takvih inicijativa, kao i rezultati dobiveni istraživačkim projektima kakav je SOFAR, mogu dati kritičke uvide, smjer i potporu koja promiče promjene u ruralnim područjima. Pristup praktičnim

informacijama i znanju koje može pomoći stvaranju još boljih veza između poljoprivrede i društvenih izazova te uvođenju inovacija, na održiv način povezuje poljoprivrednu proizvodnju, socijalne i obrazovne usluge.

Korisne poveznice:

Internetska stranica projekta SOFAR: <http://sofar.unipi.it/>

Poljoprivredom do zdravlja – međunarodna skupina istraživača i liječnika iz područja terapijske poljoprivrede, zdravstvenih poljoprivrednih gospodarstava i drugih inicijativa koje se tiču posebne njege u zelenom okolišu: <http://www.farmingforhealth.org/>

Knjiga na temu Poljoprivredom do zdravlja, koju su uredili istraživači sa Sveučilišta i Istraživačkog centra Wageningen: http://library.wur.nl/frontis/farming_for_health/

COST – Zelena terapija u poljoprivredi: <http://www.umb.no/greencare/>

A dirt road in a rural landscape, flanked by stone walls and green vegetation. A yellow square graphic element is overlaid on the road.

Uloga informacijske
i komunikacijske
tehnologije u poticanju
zapošljavanja i smanjenju
socijalne isključenosti

Mnogi ruralni dijelovi Europe još uvijek imaju lošu IKT-infrastrukturu, no postoje planovi i strategije kako to promijeniti.

Hiiumaa je veličinom drugi estonski otok. Pripada zapadnom estonskom arhipelagu. Iako je njegova površina otprilike 1000 km², na njemu živi tek 11 000 ljudi. Gustoća naseljenosti je vrlo mala – 10,9 stanovnika po km². Na otoku prevladavaju nizine prekrivene prirodnim šumama, maglovite močvare i duge pješćane plaže. Smatra se mjestom na kojem je lijepo i zdravo živjeti.

No Hiiumaa ima probleme tipične za izolirana područja. Otočani su tradicionalno bili ribari i pomorci, no s prilagodbom Hiiumaae modernom gospodarstvu pokrenut je njihov prijelaz u djelatnosti male manufakturne proizvodnje i turizam. To je značilo da su morali prevladati logističke i tržišne probleme. Proizvedena roba se mora prevoziti s otoka, a posjetiteljima otoka se mora omogućiti da na njega stignu. U oba je slučaja ključna razmjena informacija o ponudi otoka.

Hiiumaa ima i problem sa socijalnom uključenošću. Ruralna područja u Europskoj uniji često propuštaju mogućnosti koje pruža moderno društvo jer je pružanje usluga u ruralnim područjima teže nego u urbanim, a to se odnosi i na obrazovanje, jednu od ključnih usluga. U radnom dokumentu Europske komisije iz ožujka 2009., koji se bavi informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (IKT) u ruralnim područjima, naglašava se kako „većina stanovništva ruralnih područja dobiva lošije usluge po višoj cijeni.“

Zbog toga je ruralnim područjima, poput Hiiumaa, neophodna IKT-infrastruktura. Ta je potreba prepoznata i u Strategiji ruralnog razvoja 2007.–2012. Europske komisije, čiji je glavni cilj osiguravanje boljeg pristupa informacijskim i komunikacijskim tehnologijama. Radni dokument iz ožujka 2009. tiskan je usporedno s Komisijinim priopćenjem *Bolji*

pristup ruralnih područja modernim informacijsko komunikacijskim tehnologijama koje naglašava da ta tehnologija može doprinijeti povezivanju ruralnih područja s gospodarstvom i tako nadvladati probleme koji nastaju zbog izolacije.

Informacijsko komunikacijska tehnologija može povećati konkurentnost tradicionalnih ruralnih sektora poput poljoprivrede i šumarstva, primjerice tako što će poljoprivrednicima osigurati trenutačni pristup najnovijim informacijama o cijenama poljoprivrednih proizvoda, a poduzetnicima otvoriti mogućnost za pokretanje novih tvrtki, primjerice tvrtki za pružanje usluga interneta. Te tehnologije mogu potaknuti povezivanje udaljenih zajednica putem osiguranja obrazovnih i drugih usluga ruralnim područjima.

Izazov uvođenja širokopojasnog Interneta

O problemu informacijsko komunikacijskih tehnologija u ruralnim područjima najbolje govore podaci da je 2007. godine 98 posto stanovništva urbanih područja moglo pristupiti širokopojasnoj vezi, no u ruralnim područjima taj je postotak iznosio 70. Ta je razlika u Estoniji očita. Kristine Hindriks iz Uprave za ruralni razvoj estonskog Ministarstva poljoprivrede navodi kako je 2009. godine 63 posto svih estonskih kućanstava imalo pristup internetu, dok je u ruralnim područjima taj postotak iznosio 56.

Gospođa Hindriks dodaje: „Razlika je još veća kad je riječ o brzini i kvaliteti internetske veze.“ Estonija je 2006. i 2007. godine postavila mrežu koja pokriva većinu njezina područja, no „nedostaje sposobnosti da se ide ukorak s razvojem usluga i potrebama“. Sada je pažnja usmjerena na brze širokopojasne mreže, no one u ruralnim područjima nisu

komercijalno održive. Estonska vlada stoga radi na programu koji će trajati do 2015. godine kako bi postavila oko 6 000 kilometara mreže optičkih kablova, što bi osiguralo pristup širokopojasnom internetu za 98 posto Estonaca.

Na drugoj strani Europe, u puno gušće naseljenom Ujedinjenom Kraljevstvu, ruralna područja imaju slične probleme. Chris Wynne-Davies, upravitelj za komunikacije u engleskoj Komisiji za ruralne zajednice, primjećuje kako su informacijsko-komunikacijske tehnologije „jako važne iz mnogo razloga. Ako postoji dobar pristup njima, posao možete pokrenuti bilo gdje.“

Depopulacija predstavlja problem gospodarstvima mnogih ruralnih područja. U prošlosti su ljudi napuštali ruralna područja zato što se nisu mogli zaposliti ili naći odgovarajući prostor za život, no danas ljudi iz njih odlaze zato što, prema riječima gospodina Mynne-Davies, „razmjena informacija i komunikacija sad ljudima toliko znači.“

EUROPEAN UNION, 1995-2010

Sredinom 2009. Komisija za ruralne zajednice objavila je studiju koja je otkrila kako su „ljudi u ruralnim predjelima Engleske u stalnom zaostatku s digitalnom tehnologijom“. U studiji su definirane „mrtve točke“ diljem Engleske u kojima je pristup širokopojasnom internetu vrlo loš. Ljudi će „najvjerojatnije doživjeti to da će iduća generacija ulaganja povezana sa širokopojasnim internetom odvijati samo u iznimno urbanim područjima“, navodi se u izvješću.

Fond za uvođenje novih usluga

U svom je *Europskom planu za gospodarski oporavak* Europska komisija ponudila dodatna sredstva zemljama članicama kako bi riješile nedostatke vezane za razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Planom je predviđeno dodatnih 1,02 milijarda eura za potporu uvođenju širokopojasnog interneta i, prema izboru zemalja članica, za rješavanje novih problema kao što su klimatske promjene, upravljanje

vodama, bioraznolikost te proizvodnja zelene energije u ruralnim područjima. U postojeće programe ruralnog razvoja raspoređena su dodatna sredstva, čemu su se oni u razdoblju od srpnja 2009. do siječnja 2010. prilagodili. Tijekom tog reprogramiranja, iskorišteno je ukupno 360 milijuna eura za osiguravanje širokopojasne internetske mreže. Najviše sredstava otišlo je u Italiju, Poljsku i Grčku jer su ostale zemlje imale druge prioritete.

Hiiumaa već uvelike iskorištava blagodati modernih informacijsko komunikacijskih tehnologija. Zbog pristupa širokopojasnom internetu savjetnik za okoliš i fotograf Toomas Kokovkin može obavljati mnoge poslove ne napuštajući otok. On vodi organizaciju Arhipelaag, koja radi na promicanju održivog načina života na estonskoj obali i otocima. Arhipelaag provodi mnoge projekte povezane s očuvanjem i planiranjem.

Gospodin Kokovkin pojašnjava kako je Hiiumaa vrlo rano shvatio da može

imati koristi od IKT-a te su se već 1990-ih počeli osnivati javni internetski centri. Komunicirajući putem interneta, Arhipelaag je „krajem 1990-ih za švedsku tvrtku izradio digitalne mape Afrike i Južne Amerike, a da naručitelje nisu ni upoznali.“

Informacijsko-komunikacijska infrastruktura na otoku Hiiumaa je manji problem nego u drugim europskim ruralnim područjima. No bez obzira na sve, prema Kokovkinu, mladi ljudi napuštaju otok da bi nastavili školovanje. Dostupnost širokopojasnog interneta jedan je od načina kako ih vratiti natrag ili kako druge ohrabriti da dođu živjeti na otok. No, nastavlja gospodin Kokovkin, potrebno je promijeniti i stavove ljudi. Bez obzira na sve bolju informacijsko-komunikacijsku infrastrukturu, neki poslodavci „žele svoje radnike pored sebe, a ne na nekom udaljenom otoku“. Ali budući da, uz pomoć Europske unije, IKT-infrastruktura postaje sve bolja, a koristi od širokopojasnog interneta postaju jasne svima, možda će se i takvi stavovi promijeniti.

Ocjena uspješnosti programa ruralnog razvoja: procjena utjecaja zapošljavanja i socijalni aspekti

Europska mreža za ocjenjivanje ruralnog razvoja, čije smjernice pomažu zemljama članicama pri vrednovanju programa ruralnog razvoja u programskom razdoblju 2007.-2013, nedavno je izdala dva radna dokumenta o tome kako procjenjivati učinke. Ti su radni dokumenti nazvani *Pristupi u procjeni učinaka programa ruralnog razvoja u kontekstu međudjelovanja višestrukih čimbenika i Određivanje utjecaja LEADER-a i mjera na poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima*. Oni upotpunjuju upute dane Zajedničkim okvirom za nadzor i ocjenjivanje (ZONO) te njegovim Priručnikom⁷, temeljnim dokumentima za ocjenu uspješnosti programa ruralnog razvoja. Primjena metodologije opisane u radnim dokumentima nije obavezna, a cilj joj je pomoći stručnjacima za ocjenjivanje u zemljama članicama.

Većina stanovništva EU-27 živi u ruralnim područjima, koja generiraju 45 posto bruto dodane vrijednosti i zapošljavaju 53 posto radne snage. Međutim, u većini slučajeva stvaranje radnih mjesta i razina prihoda zaostaju za urbanim područjima, što za sobom povlači i veći rizik od života u siromaštvu. Zbog toga je osmišljeno više nacionalnih i europskih politika koje, posredno ili neposredno, utječu na zapošljavanje i ostale društvene aspekte života u ruralnim područjima.

Za razliku od, primjerice, strukturnih fondova, Uredba o ruralnom razvoju i njezini pripadajući programi problemu zapošljavanja pristupaju iz dva kuta: ili kreću od poljoprivrede kao osnovne djelatnosti uz

koju onda nastoje poticati razvoj srodnih poduzetničkih aktivnosti u ruralnim područjima, ili podupiru pokretanje nepoljoprivrednih mikropoduzeća, uključujući one u turizmu. Društveni aspekti, kojima su u najvećoj mjeri namijenjene mjere treće i četvrte prioritetne osi, uključuju održavanje kvalitete života u ruralnim područjima te aktivnosti vezane uz izobrazbu i informiranje. Podupiru se mali projekti u različitim ruralnim područjima.

Učinci politika ruralnog razvoja na zapošljavanje trebaju se mjeriti pokazateljem učinka kao što je „stvaranje novih radnih mjesta” koji se mjeri neto brojem radnih mjesta na puno radno vrijeme ili drugih vrsta poslova kojima se stvara jednaka dodana vrijednost. Dakle, programi ruralnog razvoja stimuliraju otvaranje novih radnih mjesta tako što potiču poduzetnički duh među ljudima zaposlenima u poljoprivredi, i stvaraju pretpostavke za pokretanje mikropoduzeća koja mogu dobro poslovati u ruralnom okruženju. O ostalim aspektima zapošljavanja koji se odnose na pitanja socijalnog uključivanja (kao što su nediskriminacija i jednakost spolova) strategije ruralnog razvoja vode računa, ali nisu u središtu pozornosti prilikom evaluacije provedbi tih politika. Zajednički okvir za nadzor i ocjenjivanje (ZONO) mjeri društveno-gospodarske učinke u smislu gospodarskog rasta, otvaranja novih radnih mjesta i učinkovitosti rada.⁸

Metodološki izazovi pri procjeni utjecaja ruralnog razvoja

Budući da je tek nekoliko mjera ruralnog razvoja usmjereno baš na otvaranje novih radnih mjesta (primjerice, diverzifikacija u nepoljoprivredne aktivnosti, potpora pokretanju i razvoju poduzeća, stimuliranje turističkih aktivnosti te temeljne usluge za gospodarstvo i stanovništvo ruralnih područja), praćenje utjecaja zapošljavanja nije nimalo jednostavno. Mjere ruralnog razvoja mogu imati pozitivni, negativni ili nikakvi utjecaj na zapošljavanje i treba ih razmatrati na odgovarajući način kako bi se ispravno zaključilo o njihovu pravom utjecaju.

U osnovi, ocjena mjera određene politike velik je izazov zbog činjenice da se utjecaji intervencija ne mogu neposredno promatrati. Ne znamo kako bi se oni koji uživaju potporu politike razvili bez nje. Metode mjerenja pokušavaju što je više moguće približiti se mjerenju realnih učinaka uspoređujući korisnike neke politike sa sličnim osobama koje nisu korisnici te politike te uspoređujući njihov razvoj tijekom vremena. Definiranje takvih suprotstavljenih situacija smatra se ključnim elementom oblikovanja kvantitativne analize utjecaja kojom je pristranost u procjenjivanju svedena na najmanju moguću mjeru. To također zahtijeva i odgovarajuće definiranje polaznih vrijednosti na početku pojedine intervencije. Ovdje su na raspolaganju ekonometrijske (kvaziekperimentalne) metode za ocjenu pojedinačnih mjera. Izazov kvantitativnoj analizi nekih mjera ruralnog razvoja može, primjerice, biti

⁷ http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/eval/index_en.htm

⁸ Za definiciju pojmova vidjeti radni dokument *Pristupi procjeni utjecaja programa ruralnog razvoja u kontekstu višestruko prisutnih čimbenika* (http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=EB43A527-C292-F36C-FC51-9EA5B47CEDAE).

to da je uzorak korisnika ili premali za kvantitativnu analizu ili je obuhvat za mjeru toliko širok da nije moguće pronaći koristan uzorak odgovarajućih osoba koje nisu korisnici.

Uključivanje svih izvanjskih utjecaja da bi se došlo do pravih učinaka koji se mogu pripisati pojedinačnoj mjeri nije jednostavno. Ti izvanjski utjecaji mogu biti pozitivni ili negativni, neposredni ili posredni, na mikro ili makro razini, s tim da potonje zahtijeva dodatne metode procjene da bi se došlo do stvarnog učinka. Izvanjski utjecaji posebice važni za programe ruralnog razvoja mogu, primjerice, proisteći iz drugih programa, npr. strukturnih fondova, ili iz izvanjskih gospodarskih šokova, koji mogu imati različite utjecaje na razvoj korisnika i onih koji to nisu. Za mjerenje stvarnih učinaka potrebno je od ukupnih učinaka (ili rezultata) oduzeti ili dodati promjene koje bi se dogodile i bez javnih intervencija.

Spomenuto se može primijeniti za afirmirane mjere, gdje postoji dovoljno podataka, a kada ih nema, podaci se ponekad mogu zasebno prikupiti putem posebnih anketa. Ovdje dolazimo do pitanja kada i kako primijeniti kvantitativne i kvalitativne metode evaluacije. Da bismo odgovorili na to pitanje, mogu nam poslužiti sljedeća dva temeljna evaluacijska pitanja:

a. "Do koje mjere politika djeluje?" odnosi se u prvom redu na kvantitativni pristup jer se on bavi zbirnim⁹ učincima i lakše dolazi do nepristranih procjena. Prema tome, ako postoji podatak, moramo ga upotrijebiti. Bilo bi korisno uložiti trud u detaljnije praćenje podataka za mjere ruralnog razvoja s višom stopom sudjelovanja

(primjerice, pomoć za ulaganje u gospodarstva, diverzifikacija, posebno za prepoznavanje „protučinjenica“). Ponekad bi jednostavno bilo dovoljno ispitati propise o zaštiti podataka kako bi se podaci prepustili evaluatorima te povećala kvaliteta već prikupljenih podataka. No i kvantitativne metode imaju nedostataka – s obzirom na to da mjere konačni učinak, ne kazuju nam, per se, kako intervencije djeluju ni kako ih treba primijeniti da bi dale očekivane rezultate. U slučaju ograničenih podataka, stručnjaci za ocjenjivanje su često, i s različitim uspjehom, na to pitanje pokušavali odgovoriti kvalitativnim ili polukvantitativnim metodama. S obzirom na nedostatnost podataka, stručnjaci za ocjenjivanje bi ih trebali primijeniti na procjene nekih mjera pod prvom i drugom prioritonom osi.

b. „Kako politika djeluje?“ na taj odgovor prvenstvo se može dobiti kvalitativnim pristupom jer je njegova snaga u isticanju iscrpnih i „nepreciznih“ informacija kako bi se obuhvatili učinci koji bi bili zanemareni korištenjem isključivo kvantitativnog pristupa. Kvalitativne informacije potrebne su ako se želi razumjeti mehanizme kojima ruralni razvoj otežava ili doprinosi stvaranju novih ili ukidanju starih radnih mjesta. Za mjere treće i četvrtne prioritne osi metodološki radni dokument Europske mreže za ocjenjivanje *Određivanje utjecaja LEADER-a i mjera na poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima* predlaže zajednički pristup koji je u osnovi prilično kvalitativan kako bi se odredili različiti učinci koji se očekuju od intervencija utemeljenih na složenim konceptima kakav je, primjerice, kvaliteta života.

⁹ Sumarni su učinci rezultati i ukupni utjecaji mjera.

L. & BÖHM

Dostupnost podataka o potpori ruralnom razvoju i posljedice na odabir metoda

Kvantitativne procjene utjecaja ne provode se često jer se sumnja u njihovu isplativost. Razlozi za to su: potpora ruralnom razvoju vrlo je raznolika, sustavi za praćenje podataka ponekad su takvi da ne odgovaraju potrebama ili je relativno mali opseg mjera ruralnog razvoja nedovoljan za provedbu kvantitativnih mjerenja. To se odnosi na neke mjere pod prvom i drugom prioritetnom osi, no većinom na treću i četvrtu prioritetnu os. Zaključak je da bi se kvantitativne metode trebale primjenjivati dokle god postoje sekundarni podaci da nadopune takvu analizu (primjerice, Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i poslovanju poljoprivrednih gospodarstava čiji se podaci ponekad dopunjavaju iz drugih, nacionalnih baza podataka) i može se opravdano zaključiti da su učinci dovoljno veliki da se prikažu kvantitativno.

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka osigurava podatke o korisnicima programa ruralnog razvoja i onima koje to nisu. Ti podaci omogućuju procjenu učinaka potpora poljoprivrednim gospodarstvima (mjera 121), područjima s otežanim uvjetima gospodarenja (mjere 211, 212) te poljoprivredno-okolišnih programa (mjere 214, 215).

Sekundarnih podataka izvan poljoprivrednog sektora ima malo. Postoje različiti nacionalni statistički podaci o kućanstvima (mjerenje broja radne snage) i poduzećima, no njihova se dostupnost značajno razlikuje među zemljama članicama. U nekim je slučajevima prikupljanje primarnih podataka provode sami ocjenjivači putem vlastitih ispitivanja koja su jedini izvor informacija za ocjenu nepoljoprivrednih aktivnosti ruralnog razvoja. Spomenuti metodološki radni dokument nudi neke načine praćenja koje vrijedi detaljnije proučiti.

Podaci za analize na makrorazini trebaju se prikupiti iz službenih statistika. Razina

NUTS 2 (u nekim zemljama članicama čak razina LAU 1)¹⁰ najniža je moguća makrorazina na kojoj se mogu procijeniti učinci potpora ruralnog razvoja na zapošljavanje. Ako postoje podaci na razini LAU 1, može se raspravljati o tome ima li smisla primijeniti i kvantitativni pristup za mjere pod trećom prioritetnom osi.

Zaključci

Zaključimo! Ne postoji čarobni štapić za procjenu utjecaja. Dovoljno detaljnu sliku možemo dobiti samo pažljivim balansiranjem između kvalitativnih i kvantitativnih informacija. Generički način određivanja međudjelovanja različitih metoda/tehnika tijekom procesa ocjenjivanja može se ovako opisati:

- logika intervencija Zajedničkog okvira za nadzor i ocjenjivanje postavlja okvir za ocjenu pojedinačnih mjera na mikrorazini postavljanjem

¹⁰ Razina LAU 1 (lokalna administrativna jedinica) predstavlja nekadašnju razinu NUTS 4 i jedna je od razina u hijerarhiji Eurostatovog statističkog sustava.

uzročno-posljedičnih veza između intervencija i učinaka;

- kvalitativne metode su potrebne radi postavljanja teorijskog okvira na osnovu temeljnog znanje potrebnog za oblikovanje dobrih kvantitativnih modela te moguće prilagodbe intervencijskoj logici;
- kvantitativne metode su dobre za procjenu i usporedbu veličine stvarnih utjecaja;
- kvalitativne metode treba koristiti i da bi se potvrdio smjer kvantitativnih rezultata, bolje razumjelo zašto su kvantitativni učinci imali djelovanje kakvo su imali te istražila uloga koju heterogenost, u smislu provedbe i okruženja, igra u određivanju uspjeha mjera politike.

Za kvantitativnu procjenu utjecaja od presudne je važnosti dostupnost podataka o osobama koje nisu korisnici potpora. Zbog toga će iz različitih razloga primjenjivost kvantitativnih metoda biti ograničena na određene mjere, što je potanko navedeno u jednome od radnih dokumenata Europske mreže za ocjenjivanje ruralnog razvoja. Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka poljoprivrednih gospodarstava trebao bi moći ponuditi te informacije, što donekle i čini, no na tom su polju potrebna poboljšanja.

I konačno, tri opća društveno-gospodarska pokazatelja utjecaja Zajedničkog okvira za nadzor i ocjenjivanje - gospodarski rast, otvaranje novih radnih mjesta i produktivnost rada – treba zajednički interpretirati. Primjerice, povećanje čimbenika produktivnosti (rad, kapital, zemlja) može objasniti gubitak radnih mjesta u poljoprivrednom sektoru.

Dva radna dokumenta i druge informacije o procjeni utjecaja programa ruralnog razvoja dostupni su u odjeljku Metodologije evaluacije na internetskoj stranici Europske mreže za ocjenjivanje ruralnog razvoja (enrd.ec.europa.eu/evaluation).

Intervju s Peterom Kaufmannom iz Europske mreže za ocjenjivanje ruralnog razvoja

Revija ruralnog razvoja: Zašto su metodološki vodiči tako važni i koji je njihov krajnji cilj?

Peter Kaufmann: Kvaliteta provedenih evaluacija prilično varira, uglavnom zbog različitih upotreba kvalitativnih i kvalitativnih metoda. Baš zbog toga Europska komisija s pravom traži da se uspostave odgovarajuće polazne vrijednosti i metodološka podrška za praćenje i ocjenjivanje. Krajnji cilj je standardiziranje pristupa kojim će se moći zbrojiti utjecaji diljem Europe u puno većem opsegu nego što je sada moguće.

Revija ruralnog razvoja: Vaš članak upućuje na nedostatak kvantitativnih podataka za mjerenje utjecaja na zapošljavanje treće i četvrte prioritetne osi. Što bi trebalo učiniti da postanu dostupniji?

Peter Kaufman: Kvantitativni podaci mogli bi i trebali bi biti dostupni za mjere poput diverzifikacije u nepoljoprivredne djelatnosti. Međutim, različite kvantitativne metode ponekad daju različite rezultate, čak i kada se koriste isti podaci. Želimo li biti u stanju zbrojiti procjene iznad nacionalne razine, trebali bismo koristiti iste metode, što trenutačno nije moguće jer pristup podacima nije jednak u svim zemljama članicama. Zbog toga metodološki priručnik za procjenu utjecaja programa ruralnog razvoja preporučuje skup metoda za svaki pojedini indikator utjecaja, ali ponuđene su i mogućnosti koje bi trebalo iskoristiti kad to podaci dopuštaju.

Peter Kaufmann je neovisni stručnjak koji radi na razvoju radnog dokumenta o procjenama utjecaja društveno-gospodarskih aspekata programa ruralnog razvoja

European Evaluation Network
for Rural Development

Konferencija Europske mreže za ruralni razvoj o polusamoopskrbnoj poljoprivredi: ključni problemi i rezultati

Posljedica dvaju posljednjih proširenja Europske unije jest povećanje broja malih polusamoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava koja prevladavaju u poljoprivrednim sektorima nekih zemalja članica. Važnost takvog povećanja istaknuta je na konferenciji Mreže za ruralni razvoj pod nazivom *Polusamoopskrbna poljoprivreda u Europskoj uniji*: sadašnja situacija i perspektive održanoj od 13. do 15. listopada u Sibuu u Rumunjskoj. Cilj seminara bila je procjena stanja s obzirom na politike usmjerene prema polusamoopskrbnim poljoprivrednim gospodarstvima u zemljama EU-27 te prepoznavanje izazova, potreba i perspektiva koji su pred njima. Takva poljoprivredna gospodarstva često predstavljaju glavni oblik poljoprivredne aktivnosti u okolišno najosjetljivijim područjima i skrbe za slikovite tradicionalne krajobraze, posebice u brdskim i planinskim regijama. Zbog toga se fokus Zajedničke poljoprivredne politike sve više okreće

grupa te predstavnici vlasti koji se bave politikom ruralnog razvoja. Bila je to prigoda za razmjenu mišljenja, zapažanja, problema i najbolje prakse među sudionicima iz različitih zemalja članica i regija te dobar temelj za priznavanje višestruke uloge koju polusamoopskrbni poljoprivrednici imaju u odnosu na poljoprivredni okoliš i ruralno društvo u cjelini.

U uvodnom izlaganju Sophia Davidova sa Sveučilišta u Kentu predstavila je dokument u kojem su naglašeni neki ključni problemi i određenja polusamoopskrbne poljoprivrede. Antonis Costantinou, direktor Glavne uprave za poljoprivredu i ruralni razvoj, prikazao je odnos politike ruralnog razvoja Europske unije prema polusamoopskrbnoj poljoprivredi. Nakon uvodnog dijela održane su četiri usporedne radionice na kojima se raspravljalo o najvažnijim temama: konceptu polusamoopskrbne poljoprivrede i njegovim ključnim problemima; širim učincima polusamoopskrbne poljoprivrede na društvo i

Polusamoopskrbna poljoprivreda – raznolik i složen problem

Budućnost malih poljoprivrednih gospodarstava oduvijek je imala političku važnost za Europsku uniju, dijelom i zbog njihove društvene uloge u očuvanju ruralnih zajednica. Samoopskrbna i polusamoopskrbna poljoprivreda dobile su istaknutiju ulogu nakon pada Berlinskog zida zbog stvaranja milijuna malih poljoprivrednih gospodarstava kao posljedice zemljišnih reformi u postkomunističkim zemljama istočne i središnje Europe. Nedostatak posla izvan poljoprivrednih gospodarstava, visoka životna dob poljoprivrednika i niska razina njihovih vlastitih vještina često su ometale strukturne promjene i stvarale pogodno tlo za očuvanje malih polusamoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava.

Drugi važan razlog održavanja polusamoopskrbnih gospodarstava jesu siromaštvo u pojedinim dijelovima ruralnih područja

“ U Europskoj uniji postoje čitava područja u kojima ključnu ulogu imaju mala poljoprivredna gospodarstva, ne samo u gospodarskom već i u okolišnom smislu. Postoje regije, poput ove koja je domaćin današnje konferencije, u kojima su mali podizvođači temelj ruralnog života i zaštitnici tradicije i ruralne svijesti.”

Dacian Cioloș, povjerenik Europske komisije za poljoprivredu i ruralni razvoj

prema povećanju potpore za aktivnosti povezane s okolišem, utemeljene na načelu „javni novac za javna dobra“, i širenju svijesti o važnosti polusamoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava.

Zemlje EU-27 suočene su s jedinstvenim izazovima u upravljanju strukturnom preobrazbom polusamoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, poput unaprjeđenja njihove uloge u očuvanju bioraznolikosti i krajobraza te održavanju seoskih običaja. Na seminaru je bilo gotovo 140 sudionika – svi glavni dionici ruralnog razvoja – poljoprivrednici, udruge, predstavnici lokalnih akcijskih

okoliš; smjeru kretanja polusamoopskrbne poljoprivrede; uključivanju u diverzifikaciju opskrbnih lanaca; pomoći i potpori polusamoopskrbnoj poljoprivredi. Povjerenik Europske komisije Dacian Cioloș zaključio je konferenciju riječima da se tom problemu na europskoj razini pristupa vrlo ozbiljno.

ili snažna želja poljoprivrednika da zadrže obiteljske tradicije i sami proizvode hranu za svoje potrebe. Dakle, poljoprivrednici su bili prisiljeni baviti se polusamoopskrbnom poljoprivredom zbog niskog dohotka, no jednako tako, polusamoopskrbna poljoprivreda može predstavljati način života. U svakom slučaju, polusamoopskrbne poljoprivredne prakse nisu homogene i razvijale su se u različitim smjerovima, neki su se poljoprivrednici prestali baviti poljoprivredom dok su drugi diverzificirali svoje djelatnosti i time postali manje ovisni o poljoprivredi. Treći pak razmišljaju o proširenju poljoprivredne djelatnosti i jačem izlazu na tržište i prodaju.

“ Nama ne treba muzej. Nama treba prosperitetna ruralna zajednica koja će osigurati javna dobra – prekrasne krajolike i bioraznolikost. Trebamo zadržati neka tradicionalna obilježja, poput tradicionalnih oblika poljoprivrednih praksi, tradicionalnih običaja, niskointenzivne poljoprivrede, seoskih kuća s vrtovima, ali ne po cijenu siromaštva, te istodobno dopuštajući modernizaciju poljoprivrede. ”

Sudionik rasprave na radionici 2 - Širi učinci polusamoopskrbne poljoprivrede na društvo i okoliš

Zaključci konferencije

Svi sudionici konferencije složili su se u ključnim točkama – višestruke uloge poljoprivrednika koji se bave polusamoopskrbnom poljoprivredom, s jedne strane u odnosu na okoliš i održavanje na životu ruralnih zajednica, a s druge na potrebu boljeg uključivanja takvih poljoprivrednih gospodarstava u politike ruralnog razvoja. Nekoliko sudionika istaknulo je da poljoprivrednici koji se bave polusamoopskrbnom poljoprivredom osiguravaju važna javna dobra za kojima vlada velika potražnja. Međutim, za tu društvenu korist nisu nagrađeni i mnogi od njih žive ispod granice siromaštva.

Na seminaru je također rečeno da se polusamoopskrbna poljoprivredna gospodarstva doživljavaju kao kulturna dobra koja mogu poslužiti kao temelj za diverzifikaciju u proizvodnju delicatnih prehrambenih proizvoda i ruralni turizam. U tom su smislu nezamjenjiv dio lokalnog ruralnog razvoja.

Svi su se složili da je budućnost polusamoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava pitanje politika, ne samo svake zemlje članice i njezine regionalne samouprave pojedinačno, nego i Europske unije u cjelini. Istodobno

su istaknuti i brojni izazovi. Prepreke s kojima se ti poljoprivrednici susreću u pokušaju da dođu do sredstava iz politika ruralnog razvoja nisu samo formalne prirode već su povezane i sa posebnostima same polusamoopskrbne poljoprivrede. To su: poteškoće u prepoznavanju potreba malih proizvođača (jer ih dobar dio nije registriran); visoki troškovi aktivnosti kojima bi se došlo do milijuna poljoprivrednika koji se bave polusamoopskrbnom poljoprivrednom praksom; problem njihova obuhvaćanja politikama koje zahtijevaju službenu suradnju zbog otpora poljoprivrednika prema takvim odnosima; te visoka životna dob i nizak stupanj obrazovanja velikog broja poljoprivrednika koji se bave polusamoopskrbnom poljoprivrednom djelatnošću. Povjerenik Dacian Cioloș izjavio je kako postoji snažna politička volja, ali je istodobno postavio jedno od najvažnijih pitanja – kako podržati te poljoprivrednike i pritom „ne zaustaviti njihov prirodni razvoj“?

Sudionici konferencije donijeli su nekoliko zaključaka i preporuka važnih za politike ruralnog razvoja. S politikama vezanim uz polusamoopskrbna poljoprivredna gospodarstva treba postupati kao s cjelinom; ne postoji pojedinačna mjera koja bi mogla odgovoriti na

njihove potrebe. Pristupi bi uglavnom trebali biti lokalni i teritorijalni kako bi se došlo do uvida u velik broj različitih situacija i potreba poljoprivrednika na polusamoopskrbnim gospodarstvima. U pogledu ciljeva politike, potrebno je bolje određivanje ciljeva, primjerice komercijalizacija i restrukturiranje naspram isključivo okolišnih ciljeva. LEADER-ov pristup pohvaljen je kao izvrsna mogućnost za poljoprivrednike na polusamoopskrbnim gospodarstvima jer omogućuje bolju usmjerenost na opskrbu lokalnog tržišta posebice kad su udruženi. Savjetodavna služba prepoznata je kao jedna od najučinkovitijih mjera politike za pomoć pri uključivanju poljoprivrednika na lokalna tržišta.

Ukratko – seminar je naglasio potrebu usmjerenosti politike na unaprjeđenje gospodarske i institucionalne klime koja okružuje poljoprivrednike na polusamoopskrbnim gospodarstvima kako bi im se omogućilo da se razvijaju, doprinose ruralnom gospodarstvu i povećaju standard života na obiteljskim gospodarstvima.

Konferencija je bila korisna i pravodobna. No dijalog o politici ruralnog razvoja bi se trebao nastaviti, jer riječ je o budućnosti oko 11 milijuna poljoprivrednih gospodarstava u zemljama EU-27.

“ Lokalne zajednice iz ruralnih područja, udruženi proizvođači, prigradske zajednice i gradski oci mogli bi udružiti snage, organizirati tržište tradicijskih proizvoda na kojima bi se, radi što veće raznolikosti, mogao predstaviti velik broj poljoprivrednika. Ulazak na tržište za proizvođače predstavlja psihološku prepreku jer nosi velike rizike, i zato proizvođačima treba pomoći da tu prepreku nadiđu. ”

Teodor Froilu, Udruženje za inicijativu „Radu Anton Roman“

“ Rumunjski slučaj iz prakse pokazuje da unaprjeđenje savjetodavne usluge doprinosi rezultatima na terenu u smislu boljeg uključivanja poljoprivrednika. Studija slučaja također pokazuje da inovativno kombiniranje mjera potpore nacionalnih programa ruralnog razvoja može biti vrlo učinkovito u podupiranju malih poljoprivrednih zajednica. ”

Nathaniel Page, direktor Zaklade ADEPT

Korisne poveznice

Konferencija Polusamoopskrbna poljoprivreda u Europskoj uniji: sadašnja situacija i perspektive, govor povjerenika Sioliša
http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/ciolos/headlines/speeches/2010/10/20101014_en.htm

Podstranica internetske stranice Europske mreže za ruralni razvoj o konferenciji
http://enrd.ec.europa.eu/en-rd-events-and-meetings/enrd-seminars/semi-subsistence-seminar/en/semi-subsistence-seminar_home_en.cfm

Projekt SCARLED
<http://scarled.eu/publications/deliverables.html>

online

Europska mreža za ruralni razvoj na Internetu:
<http://enrd.ec.europa.eu>

